

УДК [39:645.4-035.3](=161.2:477.86-13-11)"18/19"
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2024.05.1215>

НАРОДНЕ МЕБЛЯРСТВО ПОКУТТЯ КІНЦЯ ХІХ — ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст.

Василь СИВАК

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6444-0705>

кандидат історичних наук, науковий співробітник,
Інститут народознавства НАН України,
відділ історичної етнології,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів, Україна,
e-mail: suvakvasul@gmail.com

Vasyl SYVAK

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6444-0705>

Candidate of Historical Sciences, Researcher,

Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine,

Department of Historical Ethnology,

Prospect Svoboda, 15, 79000, Lviv, Ukraine,

e-mail: suvakvasul@gmail.com

WOODEN PRODUCTS IN THE INTERIOR OF THE POKUTTIA FOLK DWELLING OF THE END OF THE 19TH — THE FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY

Дослідження виробів народного меблярства історико-етнографічного району України — Покуття кінця ХІХ — першої половини ХХ ст., на сьогоднішній день є *актуальним* в питанні вивчення для української етнологічної науки, адже ніколи не були окремим об'єктом дослідження та висвітлення вченими-народознавцями.

Мета дослідження — з'ясувати та проаналізувати виробниці народного меблярства Покуття, виявити їхні локальні та загальноукраїнські риси. *Об'єктом дослідження* є інтер'єр народного житла Покуття, а *предметом* — народні меблі, якими заповнювали внутрішній простір помешкання хати.

Джерельна база дослідження формувалася завдяки куштовим та маршрутним етнографічним експедиціям, опрацюванню музейних збірок, під час яких було здійснено фіксацію віднайдених матеріалів методом фотографування, обмірів виробів та їхнього графічного замальовування, опитування респондентів, тому основою роботи є *польові матеріали*, зібрані автором. *Територія дослідження* охоплює історико-етнографічний район Покуття. *Хронологічні межі дослідження* окреслюються кінцем ХІХ — першою половиною ХХ століття.

Методологічною основою дослідження стали загальнонаукові принципи історизму, системності, наукової об'єктивності, що дали змогу здійснити необхідний науковий аналіз досліджуваної теми загалом, а також окремих її аспектів.

Ключові слова: етнологія, Покуття, народне житло, інтер'єр, народне меблярство, пограниччя, конструктивні деталі.

The study of wooden products, the basis of which is the furniture in the interior of the folk dwelling of the historical and ethnographic region of Ukraine that is Pokuttia at the end of the 19th — the first half of the 20th century, is currently a relevant issue of study for Ukrainian ethnological science. The purpose of the research is to find out and analyze the folk furniture of Pokuttia, to reveal their local and all-Ukrainian features.

The object of the study is the traditional dwelling of Pokuttia, and the subject is wooden products — folk furniture, which filled the interior space of the dwelling. The general scientific principles of historicism, systematicity, and scientific objectivity became the methodological basis of the research, which made it possible to carry out the necessary scientific analysis of the researched topic in general, as well as its individual aspects. To date, the specified problem has never been a separate object of research and coverage by ethnologists.

The source base of the research was formed with the help of ethnographic expeditions, processing of museum collections, during which recording of found materials was carried out with the help of photography, measurements of products and their graphic sketching, interviewing respondents, therefore the basis of the work is field materials collected by the author.

The research territory covers the historical and ethnographic region of Pokuttia.

The chronological boundaries of the study outline the end of the 19th — the first half of the 20th century.

Keywords: ethnology, Pokuttia, folk dwelling, interior, wood products, furniture, border, structural details.

Вступ. Внутрішнє планування помешкання селянської хати, тобто заповнення його виробами народного меблярства в кінці XIX — першій половині XX ст. на Покутті, як і на всіх українських етнічних землях, було типовим із незначними локальними відмінностями, характерними для цього та інших історико-етнографічних районів України. Це залежало передовсім від природно-географічного розташування краю, економічного розвитку, лісових ресурсів, торговельних відносин, насамперед з жителями сіл і містечок, які знаходилися в межах покутсько-гуцульського, покутсько-опільського, покутсько-подільського, покутсько-буковинського пограниччя.

Площа селянських осель покутян, як і повсюдно в Україні, була незначною, в межах 25—30 м², тому вимагала раціонального розташування незначної кількості меблів. Виходячи з таких критеріїв, внутрішній простір покутської хати розділимо умовно на зони з певним функційним призначенням — кухонну, робочу, відпочинкову, для прийняття їжі, репрезентативну, для господарських потреб та зону використання верхнього простору хати.

Такий розподіл незначного житлового простору на зони був характерний наприкінці XIX — у першій половині XX ст. для всіх історико-етнографічних районів України. До кухонної зони належали: піч, частина «передньої» лави, мисник («замисник»). Робочу зону становили «передня» лава, розташована вповдовж фасадної стіни, вільний простір між піччю і лавою. До зони відпочинку належали піч, лави, піл («нари», «пріча», «постіль», «тапчан») та дитяча колиска. Стіл-скриня, стіл, лави, стільці («ослін», «ослони») були зоною прийняття їжі. До репрезентативної зони відносимо причілкову стіну, на якій в один ряд навішували ікони. Зона господарських потреб займала місце між сінешною та фасадною стінами, де у суворі зими утримували домашніх тварин. До зони використання верхнього простору хати, по під стелею, слід віднести «жердку» («жердка», «реса», «завіса», «гредка»), «греди», розмаїті однарні полиці та навісний мисник.

У запропонованій розвідці автор ставить перед собою мету проаналізувати народне меблярство Покуття, виявити його локальні та загальноукраїнські риси. *Об'єктом дослідження* є інтер'єр народного житла Покуття, а *предметом* — народні

меблі, якими заповнювали внутрішній простір помешкання хати.

Територія дослідження охоплює історико-етнографічний район Покуття, який окреслюється Городенківським, Коломийським, Снятинським, Тлумацьким, значною частиною Тисменицького, північно-східною смугою Богородчанського, Надвірнянського та Косівського районів Івано-Франківської обл. [1, с. 716]¹, Заставнівського району Чернівецької обл. (покутсько-буковинське пограниччя), Галицького району Івано-Франківської обл. (покутсько-опільське пограниччя).

Варто зауважити, що вироби народного меблярства Покуття не стали предметом дослідження вченими у минулих періодах. Маємо лише назви окремих предметів умеблювання, без їх належного аналізу, які згадуються в опублікованих наукових працях О. Кольберга та Ф. Мрочка [2, с. 92—93; 3, с. 11—12]. Комплексну характеристику предметів умеблювання народного житла Покуття віднаходимо у статті сучасного українського етнолог Р. Радовича [1, с. 715—731]. Тому основою нашого дослідження, а ширше — *джерельною базою* є матеріали, зібрані під час проведення польових етнографічних експедицій автора у цьому історико-етнографічному районі України. Автор використав також вироби умеблювання народного житла Покуття, які на сьогодні знаходяться у фондосховищах Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського у Коломії, краєзнавчого музею у м. Городенка та виробів, які знаходяться у приватній збірці в с. Заболотів (зібраних з навколишніх сіл) Снятинського району Івано-Франківської області.

Методологічною основою дослідження стали загальнонаукові принципи історизму, системності, наукової об'єктивності, що дали змогу здійснити необхідний науковий аналіз досліджуваної теми загалом, а також окремих її аспектів у поєднанні зі складовими структурно-функціонального аналізу та використання методів, якими оперує етнологічна наука: типо-

¹ У статті для позначення адміністративних одиниць будемо використовувати такі скорочення: Городенківський р-н — Гор., Тлумацький р-н — Тлум., Тисменицький р-н — Тис., Коломийський р-н — Кол., Косівський р-н — Кос., Заставнівський р-н — Зас., Галицький р-н — Гал., Снятинський р-н — Сн.

логічного, комплексного, ретроспективного, статистичного, історичної реконструкції явища тощо.

Основна частина. У народному будівництві Покуття, яке є вагомою ланкою матеріальної і духовної культури українського народу, помітне місце займає житло, складовою частиною якого є облаштування внутрішнього простору помешкання, до якого в контексті нашого дослідження належать вироби меблярства різного використання: для сидіння, відпочинку (сну), споживання страв, зберігання продуктів, начиння, тканин, одягу тощо. Протягом століть вони характеризувались практичністю, довготривалим використанням окремих виробів, які десятки років служили кільком поколінням. Це було характерним для всіх етнічних земель України. На таку довговічність виробів впливав до певної міри консерватизм мешканців хати, які свято берегли вироби як пам'ять про тих, кому вони належали в минулому, та матеріальна скрута, яка не дозволяла їх замінити новими. Поряд з тим, народні меблі, які виготовляли з деревини, належали до недовговічних виробів, тому з плином часу втрачали свої природні властивості. Їх мешканці викидали, спалювали, замінювали — по можливості — новими, більш доскональними та практичними.

На сьогодні народні вироби меблярства покутської хати не були окремим об'єктом зацікавлення дослідниками в минулих періодах. Тому їх дослідження дасть змогу висвітлити окремі аспекти етнічної культури краю, особливо культурних зв'язків, взаємовпливів та запозичень, що відбувалися в межах контактних зон з іншими історико-етнографічними районами України, передовсім з Гуцульщиною, Буковиною, південно-західною частиною Поділля, Опіллям.

Хатні меблі виготовляли з різних порід місцевої деревини, яка росла у конкретному природному середовищі. Переважно використовували ялицю, акацію, дуб, бук, ясен. Чорнові нарізні матеріали із смереки транспортували з Гуцульщини, їх покутяни у горян вимінювали на зерно та іншу сільськогосподарську продукцію, нестача якої була у гірському краї. Місцеві автохтони практикували також обмін зерна на готові меблеві вироби гуцульських майстрів або їх купували. Здебільшого це були столи-скрині, скрині, столи, колиски, постелі або мисники тощо.

Кожний вид народного меблярства у покутській хаті, як і повсюдно на українських теренах, мав своє, усталене, визначене впродовж віків місце, на якому

виконував свою функцію. Виходячи з таких критеріїв, їх умовно поділимо на такі різновиди:

1) для сидіння, відпочинку (сну) — лава, ослін, стільчик, табурет, крісло, канапа, піл, нари, «пріча», ліжка, бамбетль, колиска, «ліжка-колиска»;

2) для прийняття їжі — стіл, стіл-скриня, ослони, табурети, стільці;

3) для схову, укладання та зберігання речей і предметів хатнього та господарського користування — скриня, полиця, мисник, жердка, грядки;

З погляду практичних властивостей вироби меблярства ділимо на чотири типи:

1) стаціонарні, або нерухомі, які знаходилися за традиційно визначеним місцем у хаті, — нерухома лава, піл, полиці.

2) рухомі, або переносні, які знаходяться на певному місці в хаті — переносна лава, стіл, скриня, постіль, бамбетль, канапа;

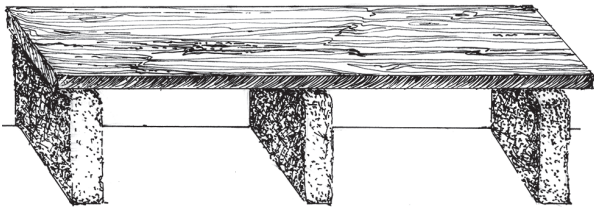
3) рухомі, або переносні, які зчаста, при потребі, переносили, — ослін, переносна колиска, стілець, табурет, крісло;

4) обладнання, переважно стаціонарне, яке виконувало окремі функції меблів, — жердка, гряди, полиця, вішалка.

Такий розподіл народних виробів меблярства на типи був характерний для всієї території України.

До найбільш давніх типів стаціонарних, або нерухомих, меблів належала лава, яка впродовж століть функціонувала первинно у курній, а згодом — у хаті з опаленням «по-білому». Доцільно зауважити, що курна система опалення на Покутті в кінці ХІХ ст. практично не зустрічалася. Виняток становила Гуцульщина, де зрідка ще зустрічалися хати, у яких функціонували подібні явища, тоді як на Бойківщині, ще рідше на Лемківщині вона фрагментарно зустрічалася у старих хатах ще в середині ХХ ст.

У традиційній покутській оселі монтували дві лави — передню (довшу), розташовану впродовж фасадної стіни, і задню (коротшу), розташовану впродовж причілкової (щитової) стіни хати. Таке розташування лав було характерним для всієї території України. Кожна із лав мала певне функційне навантаження. На передню лаву потрапляло більше денного освітлення через вікна, тому її частіше, на відміну від причілкової, використовували для всідання, відпочинку (сну). На лаві виконували різноманітні господарські роботи. Наприклад, частина лави, яка

Іл. 1. Стационарна лав, вмонтована на трьох підпорках («ковбицях»), вимурованих з глини. Хата 1879 р., с. Топорівці (Гор. ІФ.). Рисунок В. Сивака

знаходилася навпроти челюстей печі, була робочою зоною жінки, на якій вона готувала для сім'ї страви, проводила інші роботи. У висвердлені у лаві діри жінка вставляла куделі для снування ниток. У сильні морози у хату заводили і домашніх тварин. Про це згадував респондент: «В сильні морози, то до хати і корову, і теля заводили. Двері в хліві з ліски (ліщини. — В. С.) були, то було дуже холодно»². Ще на початку ХХ століття на таку лаву клали покійника. Сакральна та оберегова функції були притаманні задній лаві, розташованій вповдовж причілкової стіни хати, на якій висіли ікони. На цій лаві, під іконами, всідалися до столу, коли сім'я споживала страви, а під час весілля тут сиділи молодий з молодого, дружки та дружки, хресні батьки. В місці з'єднання двох лав (на «покуті») ставили різдвяного дідуха із колосків пшениці.

Отож, в облаштуванні традиційного житла покутян кінця ХІХ — початку ХХ ст. функціонували такі варіанти стаціонарних або нерухомих лав, коли сидальну частину (власне лаву) виготовляли із півколоди — розколеного навпіл стовбура деревини довільної довжини, ширини, товщини, переважно з ялиці, рідше смереки, пиломатеріали з якої закуповували у гуцулів. Верхню сидальну частину такого пристосування стесували сокирою до повного вирівнювання поверхні. Наприклад, за інформацією Р. Радовича, «у хаті середини ХІХ ст. зі с. Лука (Гор. ІФ.) була виявлена пристінна стаціонарна лав архайчної конструкції, яка складалась з сидальної дошки (півколоди), закріпленої у широких розвилках вкопаних у землю сошок» [1, с. 723]. У с. Торговиця (Гор. ІФ.) респондент згадав і про архайчний різновид пристінних лав, яких тут означували «прилавок». Він наголосив, що

² Записано у 1997 р. у с. Одаїв Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. від Соловія Андрія Миколайовича, 1926 р. н.

раніше «прилавок» функціонував у хаті, побудованій у 1910 р., де він і зараз мешкає [4, арк. 34].

У с. Топорівці (Гор. ІФ.), у хаті 1879 р. віднайдемо нерухому лаву, дошки якої утримувалися на трьох вимурованих із глини, з додаванням до розчину невеличких камінчиків — прямокутних підпорок («ковбиці»). Параметри виробу становили: сидальна дошка завдовжки 170 см, завширшки 30 см, завтовшки 8 см, заввишки від землі 35 см [5, арк. 34] (іл. 1).

В середині ХІХ ст. на території Покуття практикують пилу для поздовжнього розрізу стовбура деревини. Сидальна дошка у лаві стає нарізною. Як наслідок, зменшилася її товщина, за ніжки правлять довільної висоти та товщини відрізки із стовбурців дерева або гіляк («слупки», «колики», «пальки», «сошки»), яких закопують або вбивають у землю долівку хати [1, с. 723; 5, арк. 35]. Від довжини стіни залежала і довжина дошки, яку кріпили поверх прилаштованих знизу 4, 6, а подекуди і 8 стовпців-ніжок [1, с. 723; 5, арк. 35]. Респондент розповідав: «На лаву все більше ялину брали. Били в землю «колики», штук 6—8, зверху дошку, її не малювали. Чому, тому що вона тепла була, коли сидиш на ній або лежиш, а мальована — холодна»³.

Наступним етапом у розвитку лави на Покутті в кінці ХІХ — на початку ХХ ст., що суттєво змінив її функційні можливості, форму, конструктивні деталі, варіанти з'єднань став виріб, який ми означуємо переносним. Виріб був автономний, не з'єднаним ані з долівкою, ані зі стінами хати. На Покутті цей процес проходив більш інтенсивно, ніж у горах, що залежало передовсім від модернізації системи опалення, економічного становища краю та матеріальної спроможності сім'ї. У перехідному періоді в хаті могли водночас функціонувати дві лави — стаціонарна і переносна. Наприклад, респондент згадав: «Лави із смереки робили. Це за Австрії вони були без спинок, а за Польщі уже із спинками. Я в селі перший так робив. А раніше так: два колики там і там, і у землю закопували. А на них зверху дошка не менше 4 см товщиною, ялина частіше, рідше смерека, і лав є»⁴.

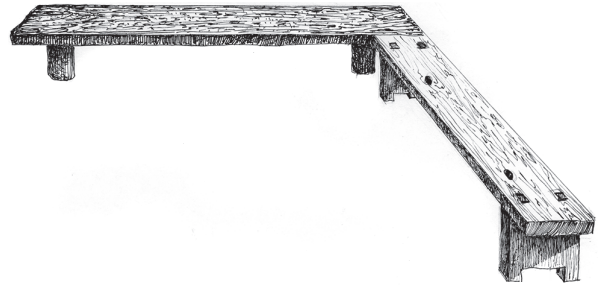
³ Записано у 1997 р. у с. Торговиця Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Гуцуляка Іллі Михайловича, 1903 р. н.

⁴ Записано у 1997 р. у с. Серафимці Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Діка Дем'яна Васильовича, 1915 р. н.

Інша респондентка надала таку інформацію: «Попід іконами була лава з однієї дошки, на 4 чи 5 см, з ялини. Знизу лави були закопані в землю круглі стовпці, їх ще «слупками» звали. А справа попід вікнами могла стояти і лава на тонших ніжках з дошки, її уже переносили. А було так, що і на «слупцях» лави були, і перша, і друга»⁵ (іл. 2). Отже, функції пересувного виробу збільшилися, лаву, при потребі, переносили. При виготовленні переносної лави у дошці просвердлювали діри, або вирубували долотом (під прямим або скісним кутом) у формі квадрата або прямокутника, у які вбивали ніжки, які виготовляли із відрізків гілляк, тесаних або розпилених брусів. Задля міцності конструкції верхній кінець ніжок розколювали пласкою стамескою, а в утворений розщип вбивали клин («чип»), здебільшого із твердої породи деревини. Якщо ніжки були з відрізків дошки на ширину верхньої дошки-лавви, то їх, для міцності конструкції виробу, додатково з'єднували знизу трикутноподібними клинами, вирізаними з аналогічного фрагмента дошки, або з'єднували ніжки між собою позовжнім брусом з вужчої дошки такої ж товщини попід лавою. У ніжках лав, виготовлених з відрізків дошок, передні грані профілюють. Також профілювали і нижню опірну частину ніжок задля їх стійкості. Такий виріб функціонував у с. Бринь (Тис. ІФ.), що знаходиться в зоні покутсько-опільського пограниччя у хаті, побудованій у 1925 р. У лаві сидальна дошка становила: завдовжки 292 см, завширшки 31 см, завтовшки 3 см. Засіб утримувався на трьох ніжках заввишки 56 см, виготовлених з відрізків дошок, з профільованими передніми гранями та опірною частиною знизу. Дошка лави і ніжки в обох кінцях з'єднані знизу між собою для надійності конструкції трикутноподібними клинами. Лаву виготовлено повністю із смереки. За інформацією респондента, у таких виробих конструктивні деталі зчаста виготовляли з різних порід деревини. Наприклад, сидальну дошку лави виготовляли із смереки або ялини, а ніжки, особливо попарні, із твердої породи дерева — дуба, акації або ясена [4, арк. 51].

У 20—30-х рр. XX ст. пересувну лаву на Покутті модернізують. Для зручності сидіти, до лави із дошок прилаштовують запліччя. Цій частині ви-

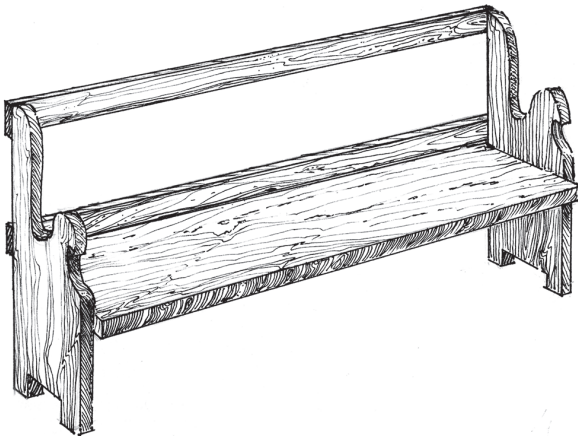

Іл. 2. Стационарна лава на вкопаних у землю «слупках» і переносна на ніжках. с. Городниця (Гор. ІФ.). Рисунок В. Сивака

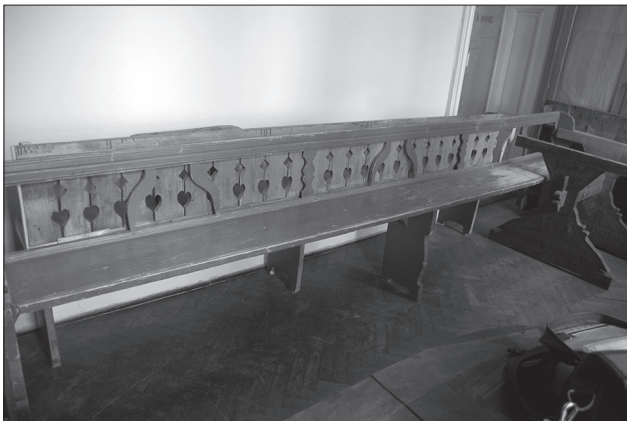
робу надають найрізноманітніших форм, які б підкреслювали його художню виразність. З двох боків сидальної частини лави монтують підлокітники. Новий різновид меблів покутяни означували лексемою «канапа». Ми ж означуємо лава-канапа.

Зазвичай лаву-канапу виготовляв сільський столяр на замовлення односельчан, позаяк для її виготовлення потрібно було мати дерев'яний верстат, відповідний інструментарій — пили, долота, стамески, свердла, струги, гимблі тощо. У виробих доволіно профілювали такі конструктивні елементи, як запліччя, підлокітники, ніжки, боковини. Щодо підлокітників, то їх функцію первинно виконували профільовані верхні грані дощатих ніжок. Також профілювали у ніжках нижні грані (для стійкості) і передні, видимі (для краси). Задні грані у таких суцільних ніжках не профілювали. Лаву-канапу віднайдено у с. Павлівка (Тис. ІФ.) у хаті, побудованій у 1915 р. Засіб виготовлений з ялини, завдовжки 4 м, завширшки 32 см, заввишки від долівки до сидальної дошки 58 см, заввишки запліччя від поверхні лави 34 см. Дощаті ніжки з'єднані з основою лави способом чопування. У них контурно вирізані передні та нижні грані. У верхній дошці (запліччя) і нижній (сидальній) видовбані по 4 прямокутні гнізда, в кожне з яких вертикально вмонтували чотири широкі перетинки (для опори спиною) [5, арк. 61]. Подібними були екземпляри, виявлені у хаті 1906 р. у с. Вікно (Гор. ІФ.) [5, арк. 47] (іл. 3), у с. Лука (Гор. ІФ.) [5, арк. 14]. Поряд із таким різновидом виробів на Покутті, народні майстри виготовляють лаву-канапу, у якій підлокітники і ніжки виробу були незалежними, тобто не з'єднувалися між собою додатковими конструктивними деталями. У такому виробі підлокітники виготовляли в одному випадку із суцільного відрізка дошки, верхню грань якої профілювали і

⁵ Записано у 1997 р. у с. Городниця Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Дудли Ганни Яківни, 1921 р. н.

Іл. 3. Лава-канапа із запліччям і підлокітниками у хаті 1906 р., с. Вікно (Гор. ІФ.). Рисунок В. Сивака

Іл. 4. Лава-канапа із запліччям і підлокітниками, с. Тишківці (Гор. ІФ.). Світлина В. Сивака, 2021 р.

з'єднували способом чопування із лавою, або функцію таких виконували прямі або контурно вирізані з брусів чи дошки підлокітники, кінці яких вставляли у видовбані гнізда у передніх та задніх ніжках. Екземпляр лави-канапи із запліччям та окремо вмонтованими підлокітниками виявлено у хаті в с. Микитинці (Кос. ІФ). Її виготовлено в кінці 40-х рр. ХХ ст. (Кос. ІФ.) [5, арк. 88].

Оригінальним виробом, з чітким профілюванням передніх граней підлокітника (верхня частина) та ніжок (нижньої частини), запліччя, є лава-канапа із с. Тишківці (Гор. ІФ.). Нині виріб є експонатом Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського, м. Коломия. Лава-канапа виготовлена із смереки, завдовжки 387 см, завширшки 35 см, завтовшки дошки-лави 5 см, заввишки від землі до сідальної дошки 55 см, заввишки ніжок включно із запліччям 92 см, запліччя заввишки від сідальної дошки 37 см. Конструктивну

основу запліччя складали три попарно вставлені перетинки у формі ламаних ліній (іл. 4). Лави-канапи були поширені на Галичині [6, с. 40], Поліссі [7, с. 133; 8, с. 719], Волині [9, с. 166], Поділлі [10, с. 47]. Ними послуговувалися в Польщі [11, с. 107], Словаччині [12, с. 108], Білорусі [13, с. 283], Угорщині [14, с. 122].

На початку ХХ ст. в інтер'єрі народного житла Покуття уже побутує різновид народних меблів, який місцеві автохтони означували («бамбетль», «бамбет», «бомбетль», «шлюбанок», «шлюбанк», «канапа»). Бамбетль функціонував в інтер'єрі народного житла усіх західних областей України. Побутував у селянських оселях Польщі [11, с. 114], Словаччини [12, с. 108], Угорщини [14, с. 122—125], Білорусі [13, с. 241]. Виріб виконував кілька функцій. В одному випадку функцію лави-канапи із запліччям для сидіння, в іншому — функцію постелі для сну та відпочинку кільком особам, переважно дітям. Цей універсальний засіб ще в 70—80-х роках ХХ ст. широко практикували в сільському житлі як у дослідженому районі, так і в інших історико-етнографічних районах західних областей України. Під час польових етнографічних досліджень на початку ХХІ ст. такими артефактами покутяни ще послуговуються досі. Вони знаходяться переважно у літніх кухнях.

Бамбетль, як виріб, досить складний у технічному виконанні. Його виготовити було під силу лише сільському майстру, який добре володів столярним ремеслом, мав відповідний набір інструментів і, що важливо, місце його виготовлення. Покутяни на виріб брали переважно ялину, смереку, а окремі конструктивні деталі, на які припадала найбільша вага, як ніжки, підлокітники, виготовляли з твердих порід деревини — дуба, бука, ясеня. Параметри бамбетля в середньому становили: завдовжки 180—200 см, завширшки сідальної частини 60—70 см, з додатковим розсувним пристосуванням для сну 130—140 см, заввишки задніх ніжок 85—100 см, заввишки від земляної долівки (дощатої підлоги) до сідальної поверхні 50—55 см, до висоти підлокітників 60—70 см. При відповідному аналізі віднайдених артефактів, приходимо до висновку, що на Покутті функціонували три типи таких виробів. До першого, найменш розповсюдженого, належав виріб, який за формою та конструктивними деталями споріднений з лавою-канапою. Відмінним у ви-

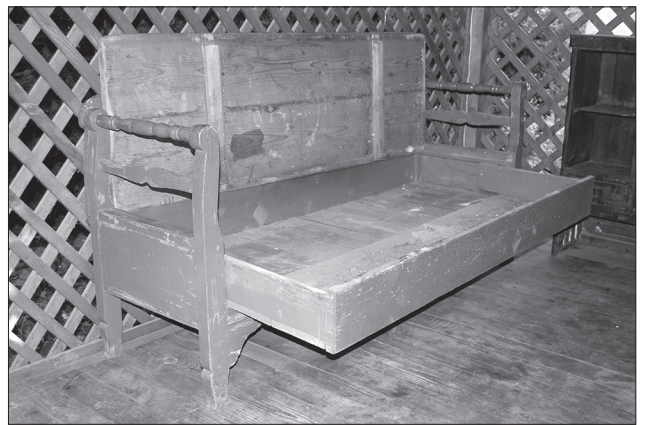
робі було лише прилаштування висувного додаткового спального місця, з'єданого шпугами з кількох дощок (без скрині), вмонтованого зверху. Він виконував ще й функцію лави-канапи. Під час сну висувували додаткове пристосування, під яке (для опори) підставляли невеликий стільчик. Саме такий засіб, виготовлений у 30-х рр. XX ст., віднайдено у с. Заболотів (Сн. ІФ.) (іл. 5) та в багатьох оселях дослідженого краю.

До другого типу належали вироби, які відрізнялися від першого за формою, профілюванням конструктивних деталей, з'єднаннями, а відтак знімною сідальною частиною, удосконаленням стаціонарного та відсувного (засувного) додаткового пристосування для сну кільком особам. Відмінною особливістю другого типу було виготовлення бічних перил у виробі замість підлокітників, суцільного запліччя із вставними тафлями, висувного пристосування у вигляді шухляди з набитими вповодж дощинами стаціонарного місця для сну у вигляді опалубки, упоперек якого на прибиті вповодж бруси бічних дощок настеляли тонкі дощини. В опалубку настеляли сіно, соломку, кукурудзяне листя. На висувне пристосування настеляли лише верети, кожухи, ними ж і вкривалися. Після сну додаткове пристосування засовували, а поверх утвореної прямокутної опалубки монтували зняту сідальну частину, виготовлену з кількох дощок, які з'єднували між собою тиблями, вбитими у зустрічно висвердлених дірах в гранях дощок, та упоперек, двома врізними шпугами. Модель такого засобу віднайдено в с. Заболотів (Сн. ІФ.). Його виготовлено у 30-х роках XX ст. Виріб завдовжки 290 см, завширшки сідальної частини 57 см, заввишки ніжок 83 см [15, арк. 31] (іл. 6).

Третій тип виробів становили бамбетлі, які на початку XX ст. функціонували як на дослідженій території Покуття, так і на пограниччі з Гуцульщиною, Буковиною, Західним Поділлям, Опіллям. Такі вироби були прерогативою заможних селян. Виріб складався із сідальної частини, у якій дошки з'єднували між собою тиблями та двома врізними шпугами, висувної скрині-шухляди, контурно вирізаних ніжок, підлокітників, запліччя. В останньому, у замкнуту по периметру раму, у якій контурно вирізували гребінь, вмонтовували довільних форм перетинки. Зчаста, замість них, вмонтовували тафлі. Тафлі в свою чергу монтували і знизу підлокітників.

Іл. 5. Бамбетль. Середина XX ст., с. Заболотів (Сн. ІФ.). Приватна збірка. Світлина В. Сивака, 2021 р.

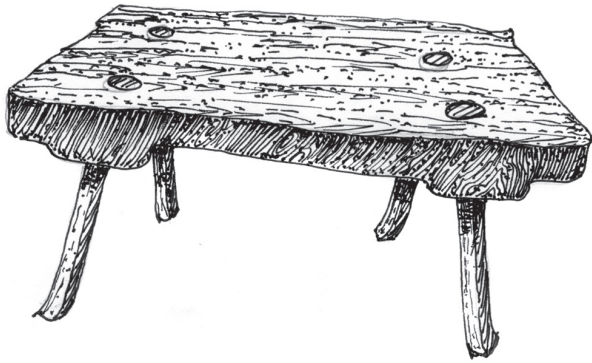

Іл. 6. Бамбетль. Середина XX ст., с. Заболотів (Сн. ІФ.). Приватна збірка. Світлина В. Сивака, 2021 р.

Іл. 7. Бамбетль. Середина XX ст. Краєзнавчий музей, м. Городенка Івано-Франківської області. Світлина В. Сивака, 2021 р.

Тоді останні мали пряму форму. На фасадній частині скрині-шухляди, в обох її кінцях, набивали невеликі ніжки-підпорки. Робили це задля надійного утримання висувного пристосування для сну дітям, а при потребі, то і дорослим (іл. 7).

Іл. 8. Стільчик. 30—40-х рр. ХХ ст., с. Копачинці (Гор. ІФ.). Рисунок В. Сивака

На початку ХХ ст. паралельно з нерухомими (стаціонарними) та рухомими (переносними) лавами, лавами-канапами, бамбетлями, в інтер'єрі народного житла Покуття функціонував різновид невеликих виробів для сидіння, яких покутяни означували по-різному: «стілець», «стільчик», «ослінчик» [4, арк. 15, 23; 5, арк. 3, 23, 51, 68, 71].

На покутьсько-опільському пограниччі, респондентка тлумачила походження лексеми «стілець»: «Це коли дві і дві «лапки» є збоку (ніжки. — В. С.), а ослін, коли з дошки, «лапки» вирізували і так фігурно знизу і спереду»⁶. Інша респондентка із цього ж району згадувала: «маленький, то був «стільчик», трохи більша лавка — більший трохи, — «ослін», а уже велика, — то «лава»⁷. На виготовлення таких невибагливих за розмірами та формою виробів використовували переважно ялину, рідше смереку або бук чи комбінували породи деревини. Сідальну частину монтували переважно з хвойної породи. Коли виріб виготовляли на чотирьох окремих ніжках, тесаних або з відрізків гіляк, то тільки з твердих порід — бука, акації, дуба або ясеня.

До найдавніших виробів належали стільці, які призначалися для всідання одній людині. Первинно за такі правила відрубки або відрізки із стовбурів дерева, якого розколювали навпіл. Сідальну поверхню вирівнювали сокирою. За ніжки правили відгалуження гілок, яких могло бути чотири і більше. В науковій літературі їх означають «родимі стільці»,

оскільки виготовляли із відрізків цільного куска дерева, а не з окремо взятих.

На двох стільчиках з подовженою сідальною дошкою ще до кінця 30-х рр. минулого століття утримували різновид скрині («куфер») без ніжок [4, арк. 68]. На малий стільчик всідалися діти, а часто і дорослі, коли споживали страви на лаві або через відсутність у хаті стола — на скрині з плоским віком або хлібній діжі, у якій замішували тісто [1, с. 723]. Стільчик був помічний для всідання на ньому старшим мешканцям хати — теребити кукурудзу, квасоло, чистити картоплю, майструвати тощо (іл. 8).

У 30-х рр. ХХ ст. замість чотирьох попарно вмонтованих у стільчику ніжок монтують дві, із фрагментів дошки, у верхній частині якої вирізують два чопи та вставляють у наскрізні гнізда у сідальній дошці. Нижній гребінь ніжок профілюють, залишаючи два виступи для його стійкості під час сидіння.

Поряд із малими стільчиками, в інтер'єрі народного житла Покуття функціонували близькі за формою, але більші за параметрами виробу, яких мешканці хати означували «ослін». У хаті таких виробів могло бути декілька: «Були ослони, один біля припічка, а другий біля стола»⁸. Ослони зичили сусіди на весілля. На ньому ставили страви для дітей і дорослим, всідалися за стіл у святкові дні, виконували різноманітні хатні роботи.

На початку ХХ ст. в інтер'єрі народного житла Покуття побутував такий різновид народних виробів меблярства для сидіння, як стілець (із запліччям) та табурет (без запліччя). Стілець із запліччям був, без сумніву, запозичений із міського побуту. Його закупували на базарах і в магазинах. Виріб під силу було виготовити і сільському столярові. Первинно таким виробом облаштовували житло заможні селяни, але уже в 30-х рр. ХХ ст. стільці із запліччям стали доступними і менш заможним верствам покутян (іл. 9).

Характерною ознакою виробу було прилаштоване запліччя, утворене продовженням угору задніх ніжок. Основні конструктивні деталі засобу виготовляли з твердих порід дерева, ясеня, дуба, бука, а сідальну частину переважно з хвойних. Вона мала форму трапеції — широку передню і вужчу задню частини.

Ще одним предметом облаштування інтер'єру покутьської хати був табурет. Виріб, як і стілець із за-

⁶ Записано у 1998 р. у с. Перевозець Калузького р-ну Івано-Франківської обл. від Турлай Катерини Миколаївни, 1933 р. н.

⁷ Записано у 1998 р. у с. Перекоши Калузького р-ну Івано-Франківської обл. від Атаманчук Ірини Дмитрівни, 1936 р. н.

⁸ Записано у 1997 р. в с. Одаїв Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. від Соловія Андрія Миколайовича, 1926 р. н.

пліччям, запозичений із міського побуту. Кубоподібний за формою, конструктивні деталі якого склали чотири гранчасті ніжки, у яких в двох боковинах зверху видовбували не наскрізні гнізда, у які для з'єднання конструктивних частин вбивали способом чопування чотири пронижки. Такі ж пласкі, але тонші пронижки аналогічним способом вставляли у нижній частині ніжок. Сідальну частину табурета майстер виготовляв з кількох тонких дощок, прибиваючи кожен окремо на грані чотирьох верхніх пронижок. Такий різновид меблів функціонував на всій території України і не потребував великих столярних навиків у його виготовленні.

В інтер'єрі народного житла Покуття в кінці XIX — першої половини XX ст. важливим компонентом внутрішнього облаштування хат були вироби, яких селяни використовували для сну. Для більш чіткої характеристики їх умовно поділимо на два типи. До першого належали стаціонарні (нерухомі або непереносні), конструктивно з'єднані з долівкою хати, причілковою стіною чи боковою частиною печі. До другого належали мобільні (рухомі або пересувні). До першого, найдавнішого типу відносимо стаціонарні вироби, які протягом віків функціонували у народному житлі покутян, де їх означували лексемами «нари», «пріча», «піл», «постіль» [5, арк. 1, 12; 4, арк. 26, 43, 49]. У давніших періодах вони були невід'ємним компонентом курних та спорадично з опаленням «по-білому» хатах.

На території Покуття мешканці хати, а таких могло бути 8—10 осіб і більше, через брак місця для сну на «полу», лежанці-лаві («прилавок»), печі, припічку, спали на долівці хати, застеливши землю житніми снопами («околотами»). Поверх такого спального місця настеляли плахти, верети, ними ж і вкривалися; «Діти спали і на землі. Солома цілу зиму була в хаті»⁹, — згадувала респондентка. Інший респондент розповідав: «Спали на такій лежанці збоку печі, то звали «прилавок». Її виготовляли за технологією комина з глини»¹⁰. Уже інша респондентка надала таку інформацію: «Спали на печі ста-

Іл. 9. Стілець із запліччям, 50-ті рр. XX ст., с. Заболотів (Сн. ІФ.). Приватна збірка. Світлина В. Сивака, 2021 р.

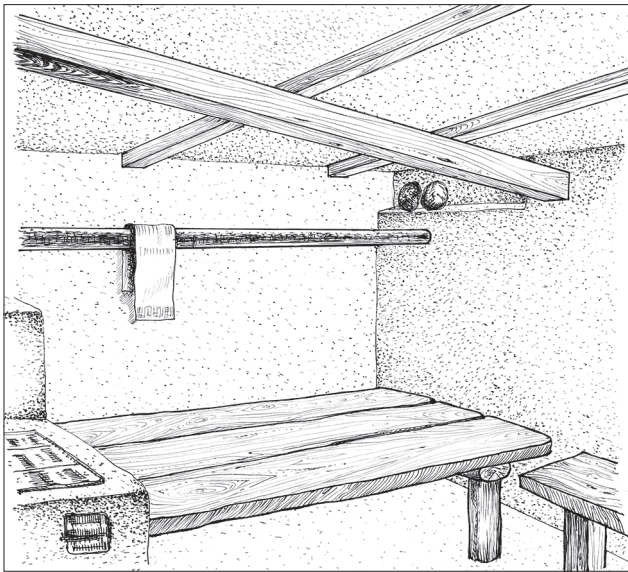
рі, дід і баба. Діти на дерев'яному припічку, а також на лежанці»¹¹.

Монтування такого примітивного пристосування у хаті, як піл, не вимагало якихось професійних навичок столяра, адже такий засіб міг виготовити кожний господар. Він і вирішував, яким мав бути виріб за параметрами, конструктивними деталями, з'єднаннями, надійністю та зручністю. Наприклад, під час польових етнографічних досліджень нами було віднайдене декілька варіантів його вирішення. Так, один із таких артефактів функціонував на покутсько-буковинському пограниччі у напівкурній хаті кін. XIX ст. у с. Бабин (Зас. Чер). Виріб складався із чотирьох ніжок-підпорок («слупки»), виготовлених із відрізів стовбура дуба, закопаних у земляну долівку, — два слупці біля причілкової стіни і два біля боковини печі. Слупці у поперечному розрізі дорівнювали 15 см. Поверх слупців, упоперек, набиті два бруси, до яких вповдовж прибито чотири смерекові дошки завдовжки 170 см, що творили спальне місце завширшки 130 см, його заввишки від землі 61 см [5, арк. 55] (іл. 10, 11). Інший артефакт

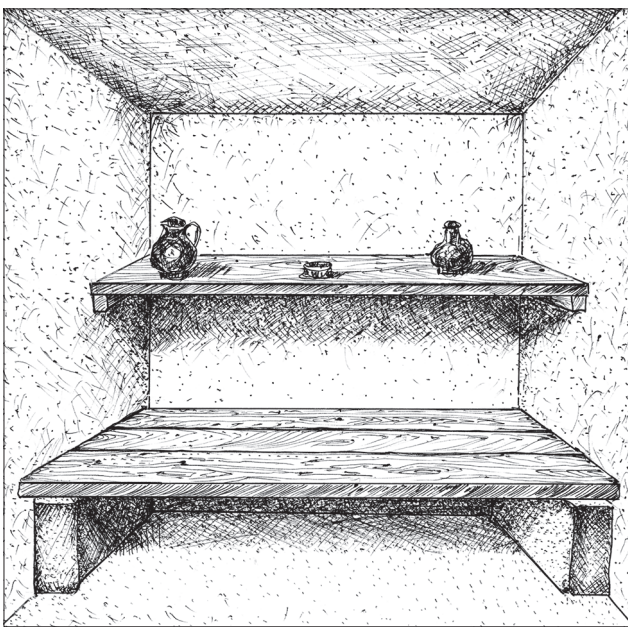
⁹ Записано у 1997 р. у с. Передівання Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Кравчук Анастасії Андріївни, 1914 р. н.

¹⁰ Записано у 1997 р. у с. Торговиця Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Гуцуляка Іллі Михайловича, 1903 р. н.

¹¹ Записано у 1997 р. у с. Хотимир Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від від Трачук Параски, 1902 р. н.

Іл. 10. Піл у хаті поч. XX ст., с. Бабин (Зас. Чер.).
Покутсько-буковинське пограниччя. Рисунок В. Сивака

Іл. 11. Піл у хаті 1879 р., с. Топорівці (Гор. ІФ.). Рисунок
В. Сивака

віднайдено у с. Топорівці (Гор. ІФ.) у хаті 1879 р. [5, арк. 37] (іл. 11).

Близьким за функційним призначенням із полом був інший виріб, який мешканці означували «нари» або «пріча». Респондент згадував: «Були для спання «нари», вони були за Австрії, не в усіх, а так, у бідних. У землю забивали чотири «лапки» з дуба, а на них такі дощини, навколо до яких прибивали збоку тонші нарізані, на них стелили поперечні так, до стіни. Потім зверху стелили солому, більш жит-

ню. А на соломі вереню»¹². Подібним за формою, конструктивними елементами та з'єднаннями виріб, який означували «пріча». Респондент додав таку інформацію: «Пріча», це коли збоку є дошки «побічніці», по одній навколо. «Пріча» мало «слупки» грубі, не тесані, відрізували крутляк. Зависоко так робили. А ніжка, то уже тонка була, це уже пізніше. Було так, що «слупки» були закопані в землю»¹³.

Респондентка так пояснила означення лексики «пріча»: «Пріча» — це ліжко, яке колись робили додатково до «постелі»¹⁴. Або маємо таке пояснення від респондента: «ліжко колись звали «пріча». Це один із варіантів такого пріча-ліжка, а точніше перехідної моделі до ліжка, становив виріб, який віднайдено у хаті, побудованій у 30-х роках XX ст. у с. Незвисько (Гор. ІФ.). У виробі завдовжки 170 см, завширшки 110 см, заввишки 80 см кожна пара ніжок мали різну форму, звідси і різні з'єднання у їх верхніх частинах. Відповідно, у поперечному розрізі ніжки становили 12 x 10 см. У верхньому кінці ніжки прорізували потай завглибшки 15 см та завширшки 2 см, у який вбивали смерекову дошку, боковину пріча, а для надійності у місцях з'єднання їх фіксували двома тиблями. На передній лицевій грані ніжки на висоті 40 см видовбане прямокутне заглиблення, у яке вбито відрізок бруса з акації завдовжки 8 см, завтовшки 4 см. Його означували «ступанка». Таке пристосування було помічним старшим людям ставши на нього стопою забратися у спальне місце, розташоване високо. Ніжки в ногах виготовлені з відрізків стовбурів акації, вони у поперечному розрізі становили 10—12 см. У верхній частині «слупки» з'єднані між собою відрізком прямокутного бруса, на який влягала спальна частина постелі. На покладені упоперек постелі дощини настеляли впоперек житні стебла, вкладаючи прикорінною частиною до щитових перил, а колосками — до середини спального місця [5, арк. 60] (іл. 12).

Слід зауважити, що на Гуцульщині спальну частину виробу розташовували високо від землі. У гір-

¹² Записано у 1998 р. у с. Лука Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Федоришина Івана Петровича, 1909 р.н.

¹³ Записано у 1998 р. у с. Павлівка Тисменицького р-ну Івано-Франківської обл. від Цівки Степана, 1927 р. н.

¹⁴ Записано у 1997 р. у с. Хотимир Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. від Трачук Параски, 1902 р. н.

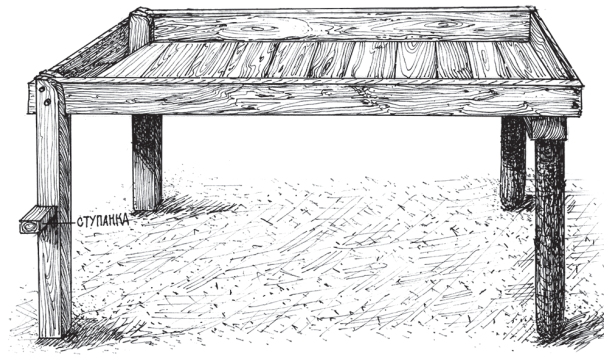

ській частині це було пов'язано з холодною зимою — чим вище розташовували спальне місце, тим було тепліше, позаяк тепло завжди акумулюється у верхній частині будь-якого помешкання. Тому таке явище на Покутті було характерне переважно для жител, які знаходилися в зоні покутсько-гуцульського пограниччя. Відповідно у віддалених від гір селах Городенківщини, почасти і Коломийщини та Снятинщини, такі параметри виробів для сну нами не зафіксовані.

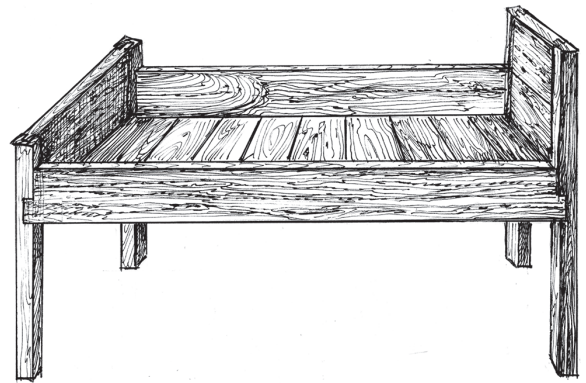
Наприкінці XIX — поч. XX ст. на Покутті поступово відбувається заміна стаціонарного примітивного пристосування для сну та відпочинку як «піл», «нари», «пріча», на рухоме, або переносне, — дерев'яне ліжко, яке означували лексею «постіль». Первинно, такі вироби мали просту форму. Від «нар» вони відрізнялися тим, що ніжки в останніх не вкопували у землю, вони стояли на долівці або підлозі. У виробих щитову частину, розташовану у головах, монтують вище від розташованої у ногах. Багатші селяни замовляють вироби із щитами, у площини яких вставляли декілька тафель, переважно дві або три. Респондент, у минулому столяр, так пояснював різницю між назвами «ліжко» і «постіль» та чим вироби відрізнялися між собою: «Ліжко», то мало 90 см ширини, а «постіль» уже 130 см. Я ліжка робив все з дуба, а так робили з ялини, або рідше із смереки. Бокові дошки звали «бочки», а то, що позаду голови, «копшчик». За Польщі я брав за роботу 16 злотих. Матеріал був господаря»¹⁵.

Один із таких типових для сну виробів, як ліжко, віднайдено у хаті, побудованій на початку 30-х років XX ст. в с. Комарів (Гал. ІФ.), що знаходиться у зоні покутсько-опільського пограниччя. За свідченням власника хати, ліжко виготовлено у тому ж часі. Основу нерозбірного виробу складали чотири прямокутні ніжки («слупки»), виготовлені з дубових брусів, заввишки 80 см, у поперечному розрізі 10 х 5 см, бокові дошки («побічниці») виготовлені з ялини завдовжки 175 см, щитові дорівнювали 90 см, їх завширшки 20 см, завтовшки 3 см. Щитові частини ліжка знаходилися вище бокових дошок («побічниць»). Відповідно у головах — заввишки 20 см, у ногах — 10 см (1, арк. 54) (іл. 13).

¹⁵ Записано у 1997 р. у с. Серафінці Городенківського району Івано-Франківської області від Діка Дем'яна Васильовича, 1915 р. н.

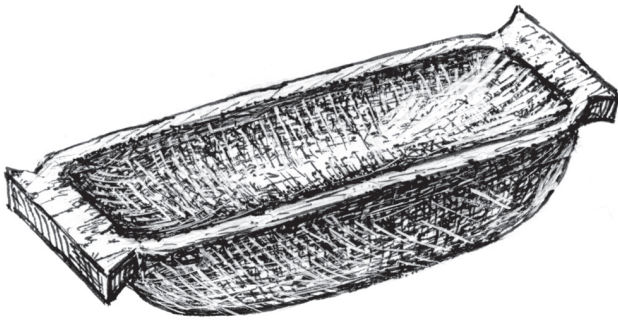
Іл. 12. Ліжко «пріча» у хаті 1930 р. XX ст., с. Незвисько (Гор. ІФ.). Рисунок В. Сивака

Іл. 13. Ліжко, 50-ті рр. XX ст., с. Комарів (Гал. ІФ.). Покутсько-опільське пограниччя. Рисунок В. Сивака

У 40-х роках XX ст. сільські столяри збільшують висоту щитових частин ліжка. Це досягалося вкладанням кількох дошок одна на одну у пази, видовбані в ніжках. У виробих профілюють верхні грані щитів із симетрично розташованими композиціями та з обов'язковим підвищенням їх у центральній частині. Щитову частину у ногах профілюють зрідка.

У середині XX ст. в інтер'єрі народного житла Покуття функціонує ліжко, у якому на пристінній частині вповдовж монтують невисокий щит, який конструктивно з'єднують з дошкою-опалубкою (знизу) та причілками виробу на куті їх з'єднання. Останні були вищими за бокові частини, відповідно передню і задню. Як пристінну конструкцію у виробі, так і у щитах, виступаючі елементи декорують. Профілюють верхній гребінь, наскрізно прорізають площину або поверх неї монтують накладні елементи, в основі яких — симетрично розташовані композиції із геометричних, рослинних, тваринних та солярних стилізованих мотивів. Такі моделі не мали широкого ареалу розповсюдження. Їх виготовлення на той час було дорогавартісним, а замовниками були заможні селяни.

Іл. 14. Корито для замішування тіста. При потребі виконувало функцію колиски; с. Передівання (Гор. ІФ.). Рисунок В. Сивака

Характерною особливістю ліжок післявоєнного періоду стало прилаштування металевих петель (замків) на кінцях бокових дощок, які з'єднували щити. Ліжко стало розбірним. При потребі його можна було швидко демонтувати та змонтувати в іншому місці хати.

Складовою частиною умеблювання хат покутян в кінці ХІХ — першій половині ХХ ст. був різновид виробів, призначених для дітей різних вікових категорій. Такими були підвісні або переносні колиски, переносні ліжечка, різноманітні пристрої, з допомогою яких дитина навчалася самостійно стояти або ходити. До підвісних колісок належали виробы, підвішені у хаті до стелі (повали), сволюка, жердки («гредки»). На початку ХХ ст. підвісні колиски знімали і підвішували до спеціально виготовленого переносного пристосування, яке ставили на земляний долівці або на підлозі хати.

У 30—40-х рр. ХХ ст. в побуті заможних покутян функціонує різновид дитячих меблів, як переносні ліжечка-колиски, до ніжок яких попарно вмонтовували вирізані півкруги. У повоєнний період виготовляли уже ліжечка без півкругів.

Щодо підвісних колісок, то вони є давнішими за переносні. Як на дослідженій території, так і на загальноукраїнських теренах вони характеризувалися різноманітністю матеріалів, з яких їх виготовляли, розмірами, формами, кількістю і різноманітністю конструктивних деталей та з'єднань. Форма виробів залежала від матеріалу, з якого їх виготовляли. Відповідно, колиски за формою щитів були прямокутними, п'ятикутними, овальними. Їх виготовляли з півстовбура дерева (видовбували), домотканого полотна, дощок, гілок лози (плетені) або конструкцію виробу із прутів упоперек переплітали солом'яними перевеслами.

У хаті колиску підвішували до забитого у стелі або у сволюку металевого гака за допомогою мотузок, прив'язаних до висвердлених або видовбаних дірок у щитах. Водночас такі колиски, але вже без допоміжних підвісних пристосувань, ставили на спальне місце (під, ліжко), запічок, на верхній черинь печі, долівку хати або на подвір'я хати (в теплу пору року) для колісання дитини. Зручністю у колісання сприяла півкругла форма виробу.

Як підвісні, так і переносні колиски дослідженого краю є близькими за розмірами, формою і конструктивними деталями і з'єднаннями з виробами Гуцульщини, Бойківщини, Лемківщини, Опілля, Поділля, Буковини, Полісся, Волині.

На Покутті, як і повсюдно в Україні, однією з найдавніших за часовими параметрами, є підвісна або переносна ночноподібна колиска, видовбана із цільного півстовбура дерева (у формі «нецьок») при допомозі сокири та долота. Часто за таку у разі необхідності використовували і ночви, у яких купали дитину, або корито, у якому місили тісто (іл. 14). Респондентка згадувала: «Дитину гойдали в кориті довбаному»¹⁶. Інша респондентка надала таку інформацію: «Коліски то не всі мали. А колісали тоді в кориті, що для хліба було»¹⁷. Подібні пристосування для дітей практикували і в народному житті Українських Карпат [17, с. 320—321]. Із західного Поділля маємо матеріали С. Колтатіва: «З появою дитини необхідною ставала примітивна колиска. Але й без неї обходилося, де було велике корито [10, с. 45]. Дослідниця Західного Полісся В. Бойченко констатувала, що тут «до місяця дитину тримали в маленьких довбаних ночвах» [20, с. 83]. За матеріалами К. Мошинського, ночноподібна довбана колиска характерна для боснійців, хорватів, чорногорців, болгар, білорусів [21, с. 566].

Іншим архаїчним типом коліски є підвісні, а за потреби переносні виробы, виплетені з прутиків лози. На такий виріб насамперед заготовляли значну кількість лози необхідної довжини та товщини. Найкращим періодом для заготівлі прутів лози були рання

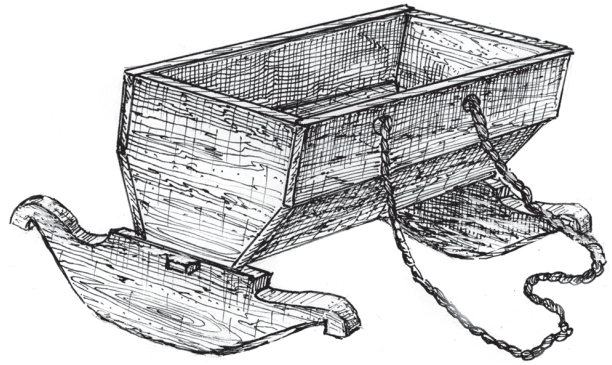
¹⁶ Записано у 1997 р. у с. Передівання Городенківського району Івано-Франківської області від Кравчук Анастасії Андріївни, 1914 р. н.

¹⁷ Записано у 1997 р. у с. Росохач Городенківського району Івано-Франківської області від Павлюк Катерини Войківни, 1921 р. н.

весна або пізня осінь. Насамперед окоровані відрізки прутів лози, задля їх максимальної гнучкості, добре пропарювали в гарячій воді. Товстіші відрізки використовували на каркас колиски — поздовжнє (бічне) та овальне (щитове) переплетення. Через укладені горизонтально пруть, тоншими щільно переплітали упоперек колиски. Верх колиски, боки та щити мали заокруглену форму. До поперечних частин колиски прив'язували з обох боків мотузки для підвішування її на металевий гак, забитий у стелю, сволок, жердку. Водночас така колиска могла виконувати функцію переносної. За потреби, її знімали, ставили на піл, припічок, верхній черинь печі, а у теплу пору — на долівку хати або виносили на подвір'я. Респондентка розповідала: «Колиски були плетені з лози. Їх підвішували на конопляних мотузках, на «волосках»¹⁸. З іншого села маємо таку інформацію: «Колиску у нас плели з лози, на «воросках». Всередину клали пшеничну солому»¹⁹. «Плетені колиски то після війни продавали гуцули. А у нас не плели»²⁰. За матеріалами Р. Радовича, плетені колиски широко побутували у селах Будилів, Вовчківці, Попельники, Горішнє Залуччя, Джурів та ін., розташованих поблизу рік Черемоша та Прута [1, с. 727]. Цьому сприяли значні запаси лози, яка проростала на річкових долинах.

Поряд із такими виплетеними з прутів лози колисками у народному житті Покуття побутують вироби, щити яких мали півкруглу форму. Для виробу насамперед заготовляли два півкрузи у вигляді пічної кочерги з твердих порід дерева, переважно бука, але частіше це були хвойні породи — ялина або смерека. По периметру у піврузі видовбували або просвердлювали відповідну кількість дір на відстані 6—10 см одна від одної. На задану довжину колиски нарізали ліщинові пруть, більші у діаметрі від дір. Прути з обох кінців затісували, вбивали у діри в піврузах, із випусками їх кінців за межі щитової дошки, а виступи прутів поза щитами фіксували тоншими тибліками, яких вставляли у висверд-

Іл. 15. Колиска на «кругах» 30—40-х рр. XX ст., с. Городниця (Гор. ІФ.). Реконструкція і рисунок В. Сивака

лені у них діри, щоб щитові дошки не розійшлися. У верхній частині щитових дошок просвердлювали по дві діри, до яких прив'язували мотузки для підвішування колиски [5, арк. 68]. Респондентка надала таку інформацію: «Робили два щити на колисці, такі півкруглі, дірочки в них вертіли. В лісі шукали пруть («щєблі») з липи, ліщини, аби було гладоньке. Коли то збили, то через «щєблі», щоб дитині було тепло, перемотували скрученою соломою, як перевесло. І так всю колиску, від щита до щита, ще і соломою застеляли дно. Зверху простиньку або вереньку. Ставили на землі, або на дерев'яному припічку, щоб був між постіллю і піччю. Бо кухні раніше не було, а була лише сама піч»²¹.

У подібних за формою виробках, замість ліщинових або з лози поздовжніх прутів, до щитів по периметру набивали тоненькі дощини, а знизу монтували «круги», щоб колисати. Респондентка розповідала: «Якщо були більшенькі діти, то колиску робили з дошок на землі, дуже низько то було, а знизу «круги». Її так і називали — колиска «на кругах». Її не підвішували»²² (іл. 15). Та сама респондентка згадувала: «Коли мама шили, то знімали ту колиску, у якій колисався брат, ставили на землю і колисали»²³.

Різновидом підвісних колисок, який функціонував на Покутті, був виріб, щити у якому мали шестикутну

¹⁸ Записано у 1997 р. у с. Городниця Городенківського р-ну Івано-Франківської області від Дудли Ганни Яківни, 1921 р. н.

¹⁹ Записано у 1997 р. у с. Передівання Городенківського р-ну Івано-Франківської області від Кравчук Анастасії Андріївни, 1914 р. н.

²⁰ Записано у 1997 р. у с. Росохач Городенківського р-ну Івано-Франківської області від Павлюк Катерини Войтківни, 1921 р. н.

²¹ Записано у 1997 р. у с. Делева Тлумацького р-ну Івано-Франківської області від Крупи Ганни Василівни, 1915 р. н.

²² Записано у 1997 р. у с. Росохач Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Павлюк Катерини Войтківни, 1921 р. н.

²³ Записано у 1997 р. у с. Росохач Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Павлюк Катерини Войтківни, 1921 р. н.

Іл. 16. Підвісна колиска. Початок ХХ ст., с. Верхній Вербіж (Кол. ІФ.). Світлина В. Сивака, 2018 р.

Іл. 17. Підвісна колиска. Початок ХХ ст., с. Заболотів (Сн. ІФ.). Приватна збірка. Світлина В. Сивака, 2021 р.

форму з набитими по периметру п'ятьма дощечками. Такий виріб віднайдено у с. Верхній Вербіж (Кол. ІФ.). Колиска була завдовжки 92 см, завширшки у верхній частині 44 см, заввишки 25 см, завтовшки дошок 2,5 см. Виготовлена повністю із смереки [5, арк. 88] (іл. 16). Підвісну колиску, до щитів якої по периметру набивали 12 тоненьких дощочок, віднайдено у с. Заболотів (Кол. ІФ.) (іл. 17).

У 20—30-х рр. ХХ ст. на дослідженій території підвісні коліски знімають і підвішують до спеціально виготовленого пристрою, який стояв на долівці або підлозі хати. Частіше підвішують шестикутні, рідше овальні за формою щитів коліски. Зчаста таке додаткове пристосування виготовляли одночасно з коліскою. Скажімо, такий комплекс ми зафіксували у с. Петрів (Тис. ІФ.) у хаті, побудованій у 1928 р. [5, арк. 79] (іл. 18). Додаткове пристосування до підвішування коліски складалося з двох вертикальних прямокутних у поперечному розрізі брусів заввишки 108 см, завширшки 7 см, завтовшки

4 см. Бруси вставлені способом чопування у нижні поперечні бруси-опори. Для надійності конструкції вертикальні бруси в центрі з'єднані горизонтальним брусом способом чопування та фіксацією тиблями. Дві нижні бруси-опори розташовані горизонтально, у яких знизу залишені вирізані по два виступи, задля стійкості під час колисання. Близькими за характеристиками до покутських є аналогічні комплекси з Гуцульщини, Бойківщини та Лемківщини.

Ще одним із різновидів дитячих меблів, які спорадично функціонували на Покутті у 30—40-х рр. ХХ ст., були ліжечка-коліски. Вироби за формою, конструктивними деталями, з'єднаннями (крім бігунів) відповідали усім ознакам відокремленого дитячого ліжечка. Цей різновид дитячих меблів був прерогативою заможних селян. Як ілюстрація, такий виріб є експонатом краєзнавчого музею в м. Городенка (іл. 19).

До стаціонарних, а при потребі переносних виробів належали дитячі ліжечка без бігунів для колисання. Як на території Покуття, так і на інших територіях України вони поширилися в повоєнний період. Їх виготовляли як сільські столяри, так і меблеві фабрики. Але в помешканнях селян в зазначений період вони були ще рідкістю.

До знакових виробів народного меблярства, який займав почесне місце в інтер'єрі народного житла Покуття, належав стіл, якого покутяни, як і українці в інших історико-етнографічних районах ототожнювали з певною системою знаків, вірувань, звичаїв. При вселенні до нової хати стіл заносили першим. Його завжди розташовували вповодж чільної стіни. Над ним розвішували ікони. В хаті стіл виконував функцію, притаманну престолу в церкві. У святкові дні він ставав центром святкування у хаті. Наприклад, у Свят-Вечір на стіл настеляли сіно, зверху — святкову скатертину, виткану червоними і чорними нитками. На столі мав лежати хліб — символ достатку. Великим гріхом вважалося сідати на стіл. Коли сім'я перебиралася на інше місце проживання, стіл залишали на первісному місці у хаті. Це було характерно для всіх регіонів України.

На Покутті в кінці ХІХ — у першій пол. ХХ ст. побутували різні типи та підтипи переносного стола, яких виготовляли з різних порід деревини. Вони різнилися за розмірами, формою, функціональним призначенням, декоруванням площин, з'єднаннями

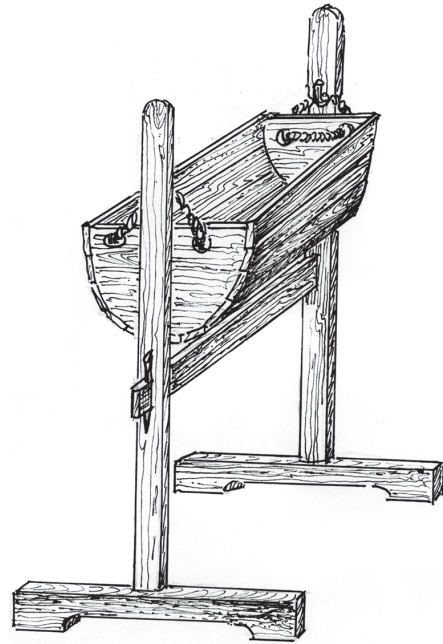
тощо. На виготовлення стола сільські столяри використовували дуб, ясен, липу, акацію, смереку, ялину. Часто у виробі конструктивні деталі виробу комбінували з різних порід деревини, що залежало від відповідного навантаження на окремі конструктивні деталі виробу.

Нерідко в хатах малозаможних селян ще на початку XX ст. стола як такого і не було, а його функцію виконувала скриня з пласким віком, стіл-скриня, хлібна діжа, лава або ослін, за якими сім'я споживала страви [5, арк. 23, 52, 56; 1, с. 722; 21, с. 58]. За матеріалами Ф. Мрочка: «Скриня в яскравих барвах мальована, в свята обрусом (скатертиною) накрита, заступає місце стола [3, с. 12].

На території Покуття переважав стіл з прямокутними площинами. Верхня частина стола («стільниця», «блят», «віко») складалася з двох-трьох, інколи — чотирьох широких дощок. Стільниця могла бути рухомою, тобто знімною, або нерухомою, коли дошки кріпилися до нижньої основи — царги. Стільницю старалися виготовляти з твердих порід деревини — ясена або дуба, інші конструктивні деталі виготовляли з м'яких порід або їх комбінували. Заможні селяни виготовляли стіл з дуба або ясена. Респондент із с. Торговиця (Гор. ІФ) згадував: «Стіл виготовляв з ясена повністю. Точив ніжки сам уже в 20 років. У селі ще ніхто того не робив. Дерево найкраще ясен, дуб, бучина, акація, смеречина. Точив із сирого, бо коли висихало, то клею не було, і його добре стягувало. У ніжці долотом видовбував чотири прямокутні діри з одного і іншого боків. Але вони всередині ніжки не сходилися одне до одного., У дощці («побічниці») зарізає чопи, вставляє то на з'єднання. Якщо був клей, то колики на з'єднання не бив, якщо ні, то висвердлювалися дірочки «свердлиєм» (свердло. — В. С.), то у кузні робив місцевий коваль. Верх стола — «віко» скріплював тибліками. Були такі столи довгі раніше (столи-скрині. — В. С.), то називали, як і менші, просто стіл. То один гатунок, а то інший»²⁴.

Наприклад, один із таких екземплярів (за інформацією респондента, виготовлений у 30—40 рр. минулого століття) знаходився у с. Городниця в хаті,

²⁴ Записано у 1997 р. у с. Торговиця Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Гуцуляка Іллі Михайловича, 1905 р. н.

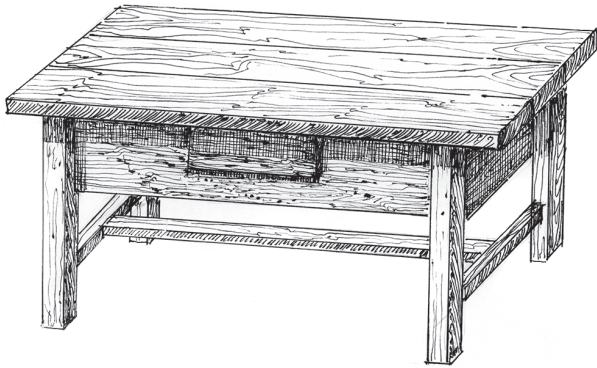

Іл. 18. Колиска, підвішена до спеціального устаткування на долівці хати. 50-ті рр. XX ст., с. Петрів (Тис. ІФ.). Рисунок В. Сивака

Іл. 19. Дитяче ліжечко-колиска. 50-ті рр. XX ст. Експонат краєзнавчого музею у м. Городенка Івано-Франківської області. Світлина В. Сивака, 2021 р.

побудованій у 1913 р. Виріб утримувався на чотирьох гранчастих ніжках заввишки 83 см, завтовшки у поперечному розрізі 6 x 5 см, царгова частина дошки дорівнювала — завширшки 22 см, завтовшки 2,5 см. У її фасадній, центральній частині вмонтована висувна шухляда. Ніжки у нижній частині з'єднані двома поперечними проніжками, які в свою чергу з'єднані однією поздовжньою. Стільниця стола завдовжки 161 см, завширшки 61 см, завтовшки дощок 2,5 см складалася з трьох смерекових дощок,

Іл. 20. Стіл у хаті 1913 р., с. Городниця (Гор. ІФ.). Рисунок В. Сивака

Іл. 21. Стіл-скриня. 30-ті рр. ХХ ст., с. Копачинці (Гор. ІФ.). Рисунок В. Сивака

з'єднаних між собою тиблями та двома накладними шпугами. При потребі стільниця висувалася або її знімали [5, арк. 8] (іл. 20).

Для покутського краю у зазначений для дослідження період були характерними столи на Х-схрещених ніжках, яких означували — стіл на «козлах». Такий тип виробів належав до найдавніших типів столів та відомий у народному житті в усіх регіонах України [22, с. 105].

До найдавніших виробів народного меблярства Покуття належав стіл-скриня, який виконував кілька функцій — для прийняття їжі, схову продуктів та предметів домашнього вжитку. Цей виріб побутував у народному житті бойків, гуцулів, лемків, на півдні Поділля, відомий на Слобожанщині, в Угорщині, Румунії [22, с. 103]. Респондент згадував: «Столи із скринями були довгі, но вузькі. На стіл брали ясен, дуб, смереку. Кришка стола — «вічко» — була до 2 м. Не всі такого стола мали. Хто багатший, мав, а

в бідного і поставити не було де. В кого то і зичили «вічко» на похорон, для покійника»²⁵ [5, арк. 72]. Конструктивні деталі та з'єднання в столі-скрині копіюють в певній мірі скриню, позаяк скриня первинно виконувала і функцію стола.

Ось як описує стіл-скриню у покутській хаті О. Кольберг: «Зі східного боку стоїть стіл; часто це просто дерев'яна плита верхи на високій скрині, пофарбованій на червоно й різьбленій (у бідніших). Заможніші мають стіл на чотирьох вузьких ніжках, збитих двома дошками по 12 або 20 цалів завширшки» [2, с. 92].

Щодо конструктивних деталей, які є складовою стола-скрині, то, як зразок, може бути виріб, який ми зафіксували під час експедиційного відрядження у с. Копачинці (Гор. ІФ.) у хаті, побудованій на початку ХХ ст. Стіл-скриню виготовлено у 30-х рр. ХХ ст. із дуба і смереки. На виробі відсутні різьблені елементи, не мальована. Верхню частину виробу становила стільниця, виготовлена із смереки, її завдовжки 150 см, завширшки 58 см, завтовшки дощок 3 см. Три дошки стільниці з'єднувалися між собою на стику бічних граней тиблями та двома шпугами, набитими по верх дощок. Чотири гранчасті ніжки, виготовлені з дуба, були заввишки 92 см, завтовшки 6 х 6 см. У верхньому кінці ніжок у двох внутрішніх боковинах видовбані пази завдовжки 44 см, завширшки 2,5 см, завглибшки 4 см, у які по периметру стола вставлені зверху по дві дошки. Для надійності конструкції їх фіксували тиблями, вбитими у висвердлені діри в боковинах ніжок. Глибина скрині складала 42 см. На фасадній частині скрині вподовж набита рама, розділена по вертикалі двома перетинками, які імітували вставні тафлі. Зсередини до нижніх частин чільних боків скрині набиті тонкі бруси, на яких вподовж вмонтовані щільно одна біля одної дощини, які утворювали дно скрині. Скриня розділена навпіл по вертикалі двома дощинами, кінці яких входили у пази, утворені поміж двома прибитими тонкими рейками до фасадної та тильної сторін скрині. В одній ємкості скрині могли зберігати хліб, в іншій — крупу, муку і т. д. Ніжки, у їх нижньому кінці, з'єднували між

²⁵ Записано у 1997 р. у с. Одаїв Тлумацького району Івано-Франківської обл. від Соловія Андрія Миколайовича, 1926 р. н.

собою по периметру проніжками способом чопування [5, арк. 58] (іл. 21).

Старожил столяр розповів про виготовлення ним стола-скрині: «Я сам ладив такі столи довгі із скринією. Ту скринію називали «гамбарь», а верх «блят», ніжки — «ноги». Блят знімали. Перше то готував ноги на чотири грані. Потім у бокових дошках у кожній в двох кінцях зарізував по два чопики, а в кожній нозі зверху видовбував наскрізно дві діри, у які потім вбивав чопики, зарізані у бокових дошках. Потім, коли з'єднав навпроти кожного чопика, вертів наскрізь з боків дірку, у яку вбивав колик. То трималося добре. Із середини «гамбарь» застелював тоншими дощинами. Міг бути «гамбарь» розділений пополам або на три частини. В одній половині газдиня клала все хліб, в іншій муку, фасолю і що там було. «Блят» робив з трьох дошок, так на три сантиметри (завтовшки. — В. С.). Дошки стягував двома шпугами знизу. Їх робив так, щоб вони влягали з боків тих перегородок, щоб не рухався «блят». Гуцули, коли привозили і продавали чи на щось вимінювали, то «гамбарь» (центральна частина стола-скрині. — В. С.) різьбили, а ми ні. «Гамбаря» бідний не мав, грошей на матеріал не було, він був все у багатших. То за Австрії так було. Зараз так само роблять столи. Але зараз тільки культурно так, а то була проста робота»²⁶ (іл. 22).

Отже, стисло підсумуємо. Стіл на території Покуття пройшов певні етапи свого розвитку. За розмірами, породами деревини, з'єднаннями, декоративним вирішенням, функціональним призначенням він становить окрему групу в народному меблярстві України, яка притаманна лише досліджуваному історико-етнографічному району. Поряд з тим прослідковуються спільні риси, які єднають його з подібними виробами Гуцульщини, Бойківщини, Лемківщини, інших історико-етнографічних районів України, країн Європи, Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини та ін.

До реліктових та, очевидно, найцікавіших за формою виробів, призначених для зберігання різноманітних речей домашнього вжитку, належить скриня. Вона була характерним атрибутом хатнього облаштування не тільки Покуття, а й усієї території

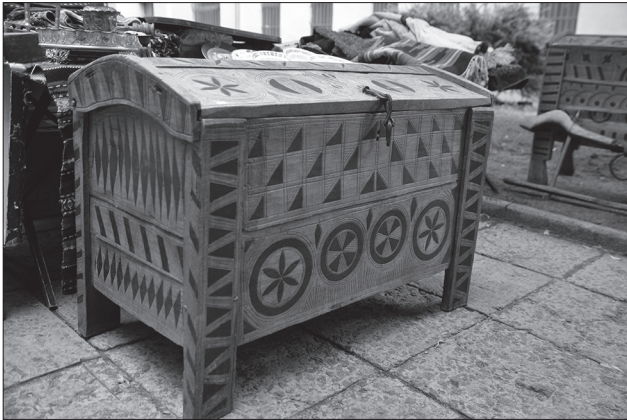
Іл. 22. Різьблений стіл-скриня. Кінець XIX ст., с. Потічок (Сн. ІФ.). Світлина В. Сивака, 2018 р.

України загалом, та багатьох європейських і неєвропейських народів, тому, щодо її походження та історичного розвитку ведуться й досі тривалі дискусії між науковцями.

Так, за матеріалами дослідників, термін «скриня», як означення «ковчега, ківота» (для схову культових предметів) уперше зафіксований у писемних джерелах XI ст. [23, с. 391]. Вони стверджують, що слово «скриня» запозичене з німецької мови, а германці запозичили його з латинської. Скриня як предмет для схову все частіше фігурує в україномовних документах XVI ст. [24, с. 167]. Як стверджував дослідник українських старожитностей Яків Риженко, «... розвиток господарчих форм та народної техніки неминуче впливали на застосування в побуті більш доскональних речей. Поруч з ними з'явилася і скриня сучасного типу, що довгий час існувала поруч бодні. Перші здібани нами писані відомості про побутове вживання скрині й бодні належать до XV ст. Пізніше в актах XVI ст., скриня і бодня згадуються частіше...» [25, с. 74].

Вагомою сторінкою в історії народного меблярства Покуття є різьблені скрині снятинських та коломиїських майстрів, виробам яких притаманна композиційна завершеність та витонченість форм, узгодженість кольорової гами та розташування на площинах солярних знаків. Саме цими складовими їх виробу відрізняються від аналогічних, виконаних гуцульськими майстрами. Яскравим прикладом коломиїських майстрів є скриня з двосхилим віком із с. Великий Ключів. Масивна, за параметрами її центральної частини, власне скрині, з чітким композиційним розташуванням на площинах різьблених солярних

²⁶ Записано у 1997 р. у с. Серафимці Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Діка Дем'яна Васильовича, 1915 р. н.

Іл. 23. Різьблена скриня із двосхилим віком. Кінець XIX ст., с. Великий Ключів (Кол. ІФ.). Світлина В. Сивака, 2018 р.

Іл. 24, 25. Різьблені скрині з двосхилим віком («горбаті»). Початок XX ст., с. Печеніжин (Кол. ІФ.). Світлина В. Сивака, 2018 р.

знаків та геометричних композицій, площини яких заповнені контрастною гамою кольорів. Виріб завдовжки 140 см, заввишки 90 см, завширшки 64 см [5, арк. 88] (іл. 23).

Славилися своїми виробами скринь і майстри із сіл Печеніжин, Княждвір та Слобода (Кол. ІФ.). Вони, на відміну від коломийських і снятинських май-

стрів, центральну частину, власне скриню, припідносили вище, що надавало виробам більшої витонченості та динаміки. Свідченням цьому є досліджені нами дві скрині із села Печеніжин. Вироби мали відповідно пласке і двосхиле віко. Усі площини різьблені і мальовані. Скриня з пласким віком була завдовжки 104 см, заввишки 73 см, завширшки 55 см. Скриня з двосхилим віком («горбата») завдовжки 105 см, заввишки 90 см, завширшки 58 см. Виготовлені скрині з бука [5, арк. 88] (іл. 24, 25).

Не менш оригінальними за формою, різьбою та кольоровою гамою є вироби, віднайдені в с. Заболотів (Сн. ІФ.). Вони за формою споріднені із виробами снятинських та коломийських майстрів. Правдоподібно що в одному із цих осередків і виготовлені (іл. 26, 27). Ще один із артефактів скриня поч. XX ст. з пласким віком експонується у Краєзнавчому музеї в м. Городенка. Усі боковини та віко виробу різьблені і мальовані. Вона завдовжки 100 см, заввишки 77 см, завширшки 57 см, від дна скрині до долівки 7 см.

Окрім пиломатеріалів, гуцули завозили у покутські села і містечка для продажу або взамін на продукцію сільського господарства і такі вироби, як гуцульські скрині. Зі спогадів покутянина-респондента: «Матеріал на скриню все більше смерека. З ялиці мало, він був дешевий, але не дуже гідний, бо гладко не давався обробляти. Такі дошки брали лише на підлогу з ялиці, бо вона краще стоїть від смереки», — згадував респондент²⁷. Інший респондент надав таку інформацію: «Різьблені скрині купували у гуцулів. Служили і за стіл, і за скриню. Віко було рівним»²⁸. Зі слів іншого респондента: «Гуцули тут скрині раніше різьбили»²⁹.

Іншим виробом, спорідненим із скринєю, який широко практикували уже на початку XX ст., був її різновид — куфер, який відрізнявся від неї за формою, опуклим віком, декоративною оздобою, окуттям металевими листвами, малюванням поверхні кольоро-

²⁷ Записано у 1997 р у с. Серафимці Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Діка Дем'яна Васильовича, 1915 р. н.

²⁸ Записано у 1997 р. у с. Торговиця Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Гуцуляка Іллі Михайловича, 1903 р. н.

²⁹ Записано у 1997 р у с. Серафимці Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Діка Дем'яна Васильовича, 1915 р. н.

Іл. 26, 27. Різьблені скрині з пласким і двосхилим («горбата») віком. Кінець XIX ст., с. Заболотів (Сн. ІФ.). Приватна збірка. Світлина В. Сивака, 2021 р.

вою композицією з ламаних ліній, або поверхня дошок була чистою, різноманітними формами ніжок або утримування виробу на підставних нерухомих дерев'яних колесах, вмонтованих знизу.

Для кращої характеристики виробу маємо записи зі слів респондентів, які так характеризували його функційне призначення і процес виготовлення.

«В скрині тримали старе таке, а в куфері все нове»³⁰. Інша респондентка згадувала: «Куфри стояли як в хаті, так і в коморі. Хто мав добру комору — то в коморі, а хто ні — то в хаті, бо крали» [1, арк. 14]³¹. «Молоду «винують» куфром, новий батько купував (іл. 29). Куфри раніше робили на коліщатках, з ялини. Але вони не рухалися, були як і зараз у мене, без нічого. А були і на ніжках. Їх нічим

³⁰ Записано у 1997 р у с. Серафінці Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Петрини Марії Іванівни, 1919 р. н.

³¹ Записано у 1997 р у с. Передівання Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Кравчук Анастасії Андріївни, 1914 р. н.

Іл. 28. Скриня з пласким віком. Початок XX ст. Краєзнавчий музей, м. Городенка Івано-Франківської області. Світлина В. Сивака, 2021 р.

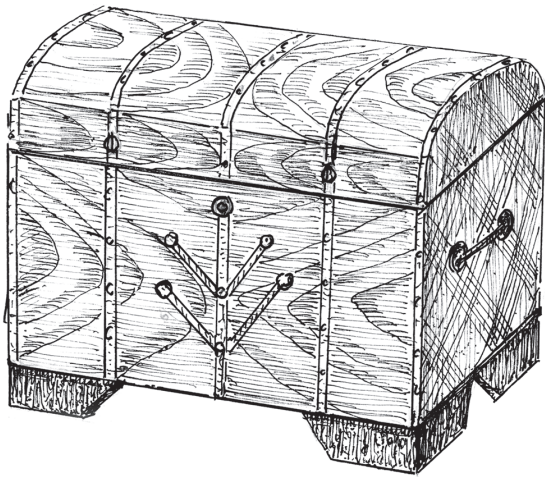

Іл. 29. Куфер без оздоблення, весільний приданий, виготовлений у 1940 р., с. Копачинці (Гор. ІФ.). Рисунок В. Сивака

не малювали. А із жидів уже дехто малював, бо фарба дорого коштувала»³². Майстер-столяр надав таку інформацію: «Куфри робив сам у селі. А так купували у Городенці. Донька відається, так батько їде до міста і купує. А давали і скриню. У столі великому, де була скриня, все більше одяг клали. Куфри робив все із смереки більше, в гуцулів матеріал брали. З'єднував на чопи, зарізав під кутом, без одного цвяха. Був все на ніжках. Куфер не розписували і не різьбили. Вже пізніше так, по 20-х роках почали малювати, і то не всі»³³. Інший респондент розпо-

³² Записано у 1997 р у с. Росохач Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Павлюк Катерини Войтківни, 1921 р. н.

³³ Записано у 1997 р у с. Торговиця Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Гуцуляка Іллі Михайловича, 1903 р. н.

Іл. 30. Куфер. Початок ХХ ст., с. Городниця (Гор. ІФ.).
Рисунок В. Сивака

Іл. 31. Куфер. Початок ХХ ст., с. Заболотів (Сн. ІФ.).
Приватна збірка. Світлина В. Сивака, 2021 р.

Іл. 32. Куфер. Початок ХХ ст. Експонат краєзнавчого музею м. Городенка Івано-Франківської області. Світлина В. Сивака, 2021 р.

відав: «Куфри купували в Тисмениці. «Дівку купай (мала дівчинка. — В. С.), а куфер набивай». Робили і місцеві. Розписували кривульками. Ручки у куф-

ра звали «вуха». Накривали скатертиною з візерунками на свята, обов'язково. То не газдиня, як немає скатертини»³⁴. Змістовну інформацію надав респондент, який сам виготовляв скрині: «Куфер виготовляв із «двадцятип'ятки» дошки. Все смерека. Все дерево із Карпат, з Дилятина, Яремче, Ворохти. Гуцули тут раніше скрині різьблені продавали в Городенці. У нас не різьбили. Форма «куфра» була така: знизу вужче, а зверху ширше. Зверху закругляв. Зарізали як «скриню» на вікна. Глибина 60 см плюс «гора», це верх куфра так звать, то до 10 см. Знизу дошки 10 см. Аби зависоке не було. Було 80 см, тільки 80 см. Як я одній бабі зробив за Польщі, то ціле весілля оглядало мою роботу. Скриня чи куфер це все одно. Тут всередині зробив ящикочок на глибину 16—20 см, куди вона складала хустки. Знизу дошки на клей і прибивав цвяхами. Це дно скрині. Знизу ноги прибивав до скрині цвяхами і на клей. Якщо робив на колесах, а були і без коліс, то у ногах вертів наскрізь діри і туди вставляв «віськи» на двох колесах. Кінці у «віськах», які виступали, вибирав, стесував. Так що колеса нікуди не подівалися, а трималися в ногах. Вони не рухалися, бо їх з'єднували так. «Війська» між колесами з'єднувалися, ну як «вісь», такою поперечною, у якій на кінцях зарізували чопики і вставляли у вирізані гнізда зверху коліс. То було так рівно, тому стояло і не рухалося. Можна було тільки «куфер» перенести, посунути, але він не їхав. Зверху дошки («гору») прибивав цвяхами. Завіси металеві. Їх прикручував «гальшрубками». Завіси шпаклював, брав клей до дерева, вохру порошок, крейду. То все розводив, зашпаклював. Як дав фарбу, то все блищало. За Польщі, я за таку роботу брав 12 злотих. А газди був матеріал. За 12 злотих можна було купити пів-корця жита. Вікно («дира») коштувало у мене за Польщі 16 злотих. А в інших 8 злотих. Матеріал все газди. Двері теж 16 злотих. Ліжко так само 16 злотих. Його робив тільки з дуба. А так робили сільські із ялини, смереки»³⁵.

Характерною ознакою куфрів було окуття виробів металевими листками з невибагливим рисунком

³⁴ Записано у 1997 р у с. Одаїв Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Соловія Андрія Миколайовича, 1926 р. н.

³⁵ Записано у 1997 р у с. Серафінці Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Діка Дем'яна Васильовича, 1915 р. н.

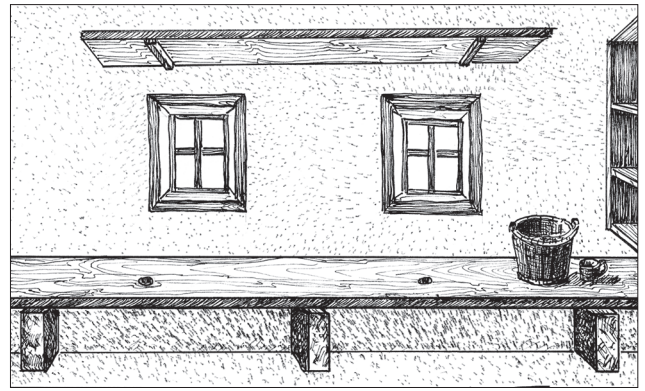

та їх укладання на площинах виробу. Їх виготовляли переважно у містечках дослідженого краю, а зрідка і сільські майстри (іл. 30, 31, 32).

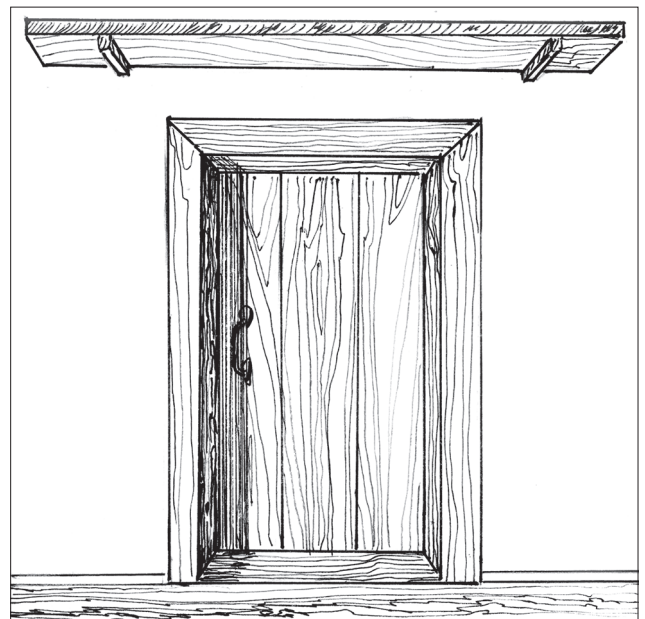
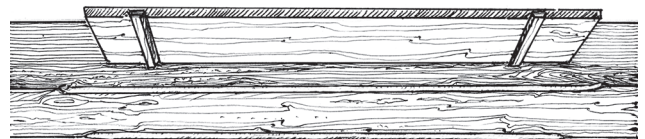
До найдавніших різновидів умеблювання покутського народного житла належала одинарна полиця, яка первинно становила собою відрізок дошки довільної довжини, ширини та товщини. Одну або декілька полиць монтували у визначеному місці в хаті, де вони виконували притаманні їм функції. Аналіз матеріалів, зібраних під час польових етнографічних досліджень, дає можливість виділити місця їхнього розташування: одинарна полиця, розташована над хатніми дверима, яка стала продовженням мисника; прилаштована збоку на сволоку хати, який зчаста і сам виконував функцію полиці; прилаштовані на фасадній стіні хати понад вікнами; прилаштовані понад вхідними дверима; підприпчкові полиці, вмонтовані збоку комина; полочки-ложники; полиці для утримування відра з водою. Конструктивно вони утримувалися: на двох кілках, вбитих у сволок, стіну або на двох прямокутних у поперечному розрізі брусочках, або на підмурівку в печі, біля комина. До одинарних відносимо полиці для утримування ікон низу («образків»), лампадок. Полиці виготовляли з м'яких порід деревини — ялини, смереки. На кілки, задля їх міцності, використовували дуб, акацію, ясен. Кілки в гнізда вбивали під кутом, щоб дошка-полиця не висувалася наперед.

Наприклад, один із таких екземплярів, одинарну полицю, вмонтовану на кілках понад вікнами у фасадній стіні хати, зафіксовано у с. Городниці (Гор. ІФ) (іл. 33). Полицю, виготовлену із смерекової дошки, завдовжки 200 см, завширшки 80 см, завтовшки 3 см. Інший варіант розташування полиці над спальним місцем «полом» віднайдено у с. Топорівці у хаті 1879 р. Тут полиця була виготовлена із ялинових дошок. Утримувалася на двох брусах, прибитих до стін хати. Засіб був завдовжки 190 см, завширшки 50 см, завтовшки дошок 4 см. Одинарна полиця розташована на кілках, вбитих у сволок, знаходилася у напівкурній хаті поч. XX ст. в с. Копачинці (Гор. ІФ). Полиця виготовлена із смерекової дошки, завдовжки 120 см, завширшки 20 см, завтовшки 2,5 см (5, арк. 58) (іл. 34, 34.1).

У цій же хаті одинарна полиця була розташована і над вхідними дверима до хати. Вона утримувалася на

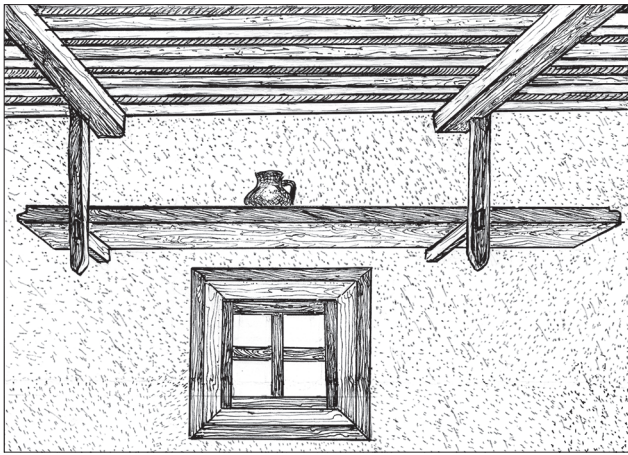

Іл. 33. Одинарна полиця, вмонтована на кілках понад фасадними вікнами у хаті поч. XX ст., с. Городниці (Гор. ІФ.). Рисунок В. Сивака

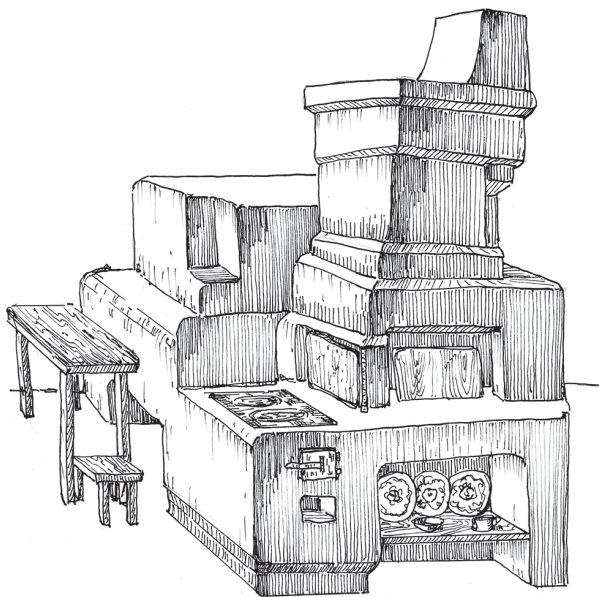

Іл. 34, 34.1. Одинарні полиці, вмонтовані на сволоку та понад дверима у хаті поч. XX ст., с. Копачинці (Гор. ІФ.). Рисунок В. Сивака

двох кілках, вбитих у сінешну стіну. Для порівняння, на покутсько-буковинському пограниччі у с. Бабин (Зас. Чер.) у хаті поч. XX ст. віднайдено одинарну полицю, розташовану над фасадним вікном хати, яка підтримувалася на двох вертикальних брусах, прибитих до поперечних сволоків, та двох брусах, вбитих одними кінцями у наскрізні прямокутні отвори у нижніх кінцях вертикальних брусів, прибитих до сволоків, а іншими двома кінцями вбитими у фасадну

Іл. 35. Одинарна полиця, вмонтована над вікном хати. Початок XX ст., с. Бабин (Зас. Чер.). Покутсько-буковинське пограниччя. Рисунок В. Сивака

Іл. 36. Одинарна полиця, вмонтована під підпиччям у хаті поч. XX ст., с. Серафінці (Гор. ІФ.). Рисунок В. Сивака

стіну хати. Смерекова дошка, владена поверх горизонтальних брусів (іл. 35). Одинарні полиці, за матеріалами польових етнографічних експедицій, функціонували практично в усіх досліджених хатах краю, побудованих в кінці XIX — сер. XX ст.

Уже на початку XX ст. в інтер'єрі народного житла Покуття функціонували підвісні невеличкі пристінні підвісні полиці, яких монтували між двома фасадними вікнами, збоку одного, інколи на сінешній стіні біля печі. Дуже часто одинарні полиці монтували під піччю. На них жінка утримувала різноманітне кухонне начиння або наставляла під кутом розписані квітами тарелі (іл. 36).

Ми не маємо сумнівів у тому, що одинарна полиця стала в подальшому першоосною для функціонування іншого виробу — мисника, який складався з кількох розташованих одна над одною коротких полиць. Власне, сама назва і засвідчує його безпосереднє функційне призначення. Розміри мисника залежали від ширини місця на сінешній стіні — між вхідними дверима і фасадною стіною хати та кількості посуду, що залежало і від матеріальної спроможності сім'ї. Місце розташування мисника входило умовно в робочу зону, у якій жінці, яка поралася біля печі, було зручно зберігати в ньому вироби кухонного призначення.

На території Покуття мисник пройшов певні етапи свого розвитку. Як ми уже зазначали, виріб первинно складався з одного блоку вертикально розташованих полиць, кожна з яких утримувалася на тоненьких, прямокутних у поперечному розрізі брусках, прибитих упоперек до двох вертикальних дошок, або в останніх замість брусків, видовбували пази, у які вбивали кінці полиць. Така форма мисника була характерною для всієї території України.

Поверх мисника, який покутяни переважно означували «замисник», зчаста верхню відкриту полицю продовжували аж понад дверима, до печі. На ній вповдовж наставляли великі миски («полумиски»), рясно розписані квітами. Інколи верхня полиця не знаходилася в одному блоці з мисником, тоді вона утримувалася на двох великих кілках, вбитих у сінешню стіну понад дверима. Такий екземпляр віднайдено у хаті поч. XX ст. Респондент розповідав, що: «На полицю під кутом ставили «полумиски», розписані квітами. То була прикраса. До 6—7 штук. Більше туди нічого не клали»³⁶.

В кінці XIX ст. в інтер'єрі народного житла Покуття у нижній частині замисника уже функціонує прилаштована з двома висувними шухлядами та двома дверцятами шафа, яку означають лексемами «шафка», «термутка» або переважно «царок» [5, арк. 50, 81] (іл. 37). «Царок», нижню шафу замисника, за твердженням респондентів, за Австрії не робили, а за Польщі уже робили. Основою такого меблевого комплексу в одному варіанті були дві вертикальні дошки, до яких у верхній частині кріпи-

³⁶ Записано у 1997 р. у с. Серафінці Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Діка Дем'яна Васильовича, 1915 р. н.

ли полиці, власне «замисник», а в нижній частині — шафку («царок»). В іншому варіанті верхню частину замисник і нижню частину «царок» виготовляли окремо. Тоді бічні дошки замисника мали знизу продовження, свого роду ніжки, які стояли на верхній полиці «царка». В обох варіантах на відміну від підвісного замисника, вироби були уже переносними. У замиснику наставляли невеликі миски під кутом, горнятка — для краси, а у «царку» ставили миски, з яких щоденно споживали страви.

Ось як стисло описує цей вид облаштування покутської хати О. Кольберг: «Біля входу до кімнати праворуч стоїть шафа з полицями для мисок або буфетик (замисник і полиці), який вгорі часто сягає понад двері і в якому миски дном сперті на його стіну» [2, с. 92]. Або за матеріалами Ф. Мрочка дізнаємося: «При дверях зараз шафка відкрита, мисником звана, різновид кременсу, в якій господиня щільно вкладає поливані миски, на базарі в Снятині куплені» [3, с. 12].

Поступово і такий вид облаштування покутської хати проходить певну модернізацію. Верхню частину замисника закривають двома дверцятами, рамову основу яких ділять по вертикалі на кілька закслених віконечок (дві або три). Виріб означають кременсом (іл. 38). Як за функційним призначенням, розмірами, формою, назвою він був відомий на всій території Українських Карпат, Галичини, Буковини, Закарпаття, Опілля, Надсяння та ін. Мисник — характерний атрибут облаштування інтер'єру народного житла України, слов'янських і неслов'янських народів Європи, Азії, Кавказу.

У покутському народному житлі, окрім виробів меблярства, які розташовували на долівці хати, значиме місце відводилося стаціонарному обладнанню (вбудованому) або напівстаціонарному (напіввбудованому), яке покутяни монтували в зоні використання верхнього простору помешкання, попід стелею. До першого, вбудованого, належали гряди («греди»), дві паралельно розташовані жердини, кінці яких частіше вмонтовували у причілкуву та сінешну стіни хати, які тягнулися вдовж тильної стіни. В окремих випадках «греди» монтували і вдовж фасадної стіни хати понад вікнами [4, арк. 4].

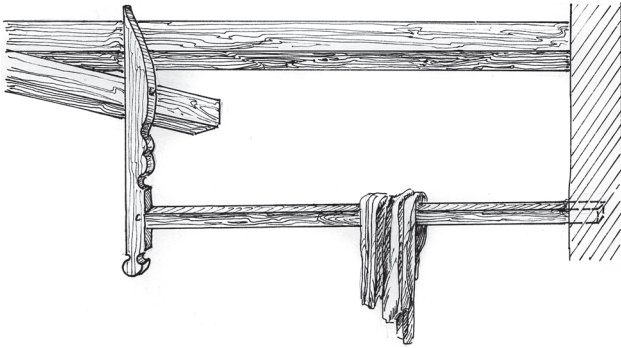
За визначенням Б. Грінченка, «гряди — це жердина в сільській хаті нижче стелі, тягнеться від од-

Іл. 37. Верхні полиці «замисника» і нижня закрита шафа («царок») 30—40-х рр. XX ст. Експонат краєзнавчого музею у м. Городенка Івано-Франківської області. Світлина В. Сивака, 2021 р.

Іл. 38. Кременс 30—40-х рр. XX ст., с. Заболотів (Сн. ІФ.). Приватна збірка. Світлина В. Сивака, 2021 р.

Іл. 39. Одинарна жердка («гредка») у хаті 1896 р., с. Торговиця (Гор. ІФ.). Рисунок В. Сивака

нієї стіни до другої» [26, с. 333]. За твердженням відомого українського етнологів зі Східної Словаччини Мирослава Сополіги, «Грядки — це дві паралельні жердки або кругляки, які знаходяться поруч себе та служать для відкладення корит, дров і т. п.» [12, с. 286]. На думку Р. Радовича — «гряди», «греди» — елемент внутрішнього облаштування традиційного селянського житла; тесані бруси, колоди (середнього діаметра), які врубували у дві, три стіни житлового приміщення (під стелею нижче сволоків); використовувались як жердки або полиці) [1, с. 323]. Наприклад, на тій же Гуцульщині їх називали «гредки», «гряди» [18, с. 73], на Бойківщині — «гряди», «греди», «грядки», «гряди» [17, с. 326—328], на Лемківщині — «грядки», «грядка» [19, с. 134]. На них сушили дрова, скіпки, для освітлення хати, утримували різноманітний господарський інвентар, навішували одяг, тобто, вони виконували ще й функцію полиці. Дві пари таких жердин «гредок» зафіксовані нами у хаті, побудованій у 1913 році у с. Городниця (Гор. ІФ.). Про такий вид обладнання покутського народного житла згадує у своєму дослідженні Р. Радович, який стверджує, що вони переважали на покутсько-гуцульському пограниччі [1, с. 725—726].

Спорідненим за функційним використанням із «гредкою» є інший атрибут покутської хати — жердка. Щодо визначення, то маємо таке тлумачення: «жердка — пристосування для навішування одягу, тканин тощо, різновид обладнання хати, комори, сіней» [27, с. 203—204]. На дослідженій території Покуття її означували «жердка», «гредка», «реса», «завіса», «жердке» [5, арк. 42, 55; 1, с. 3, 9; 2, с. 93]. Для порівняння, то на території Українських Карпат її означували по-різному. Зокрема,

на Гуцульщині — «жердка», «гредка», «рамці» [18, с. 74], на Бойківщині — «жердка», «грядка», «жерді», «грядки» [17, с. 326], Лемківщині — «жердка», «жердь», «зердка», «дручок», «дрючок», «вішалю», «вішак», «гредка» [19, с. 133]. На дослідженій території функціонували три різновиди жердок: одинарні, L-подібні за формою та з двома паралельно розташованими жердинами.

Одинарну жердку, основою якої була округла жердина із відрізка стовбурця ялини завдовжки 115 см, завтовшки 6—7 см віднайдено у хаті, побудованій у 1913 р. в с. Городниця (Гор. ІФ.). Виріб вмонтований під стелею упоперек постелі, «у ногах». Жердка одним кінцем була вбита у видовбане гніздо у тильній стіні хати, а іншим вмонтована у наскрізний отвір, видовбаний у вертикальному кронштейні, який в свою чергу в'єднали у видовбаний отвір в горизонтальному кронштейні, прибитого до дошок стелі.

Одинарну жердку, виготовлену із прямокутного тесаного бруса завдовжки 200 см та двох вертикальних кронштейнів відповідно 32 і 55 см заввишки, у які вмонтована жердина, де коротший кронштейн прибитий до сволока, а довший до стіни хати, віднайдено у с. Топорівці (Гор. ІФ.) у хаті, побудованій у 1879 р. [5, арк. 36].

Подібний виріб віднайдено у хаті 1896 р. у с. Торговиця Городенківського р-ну Івано-Франківської області. Жердка з прямокутного бруса була розташована над спальним місцем. Один кінець бруса вбитий у тильну стіну хати, а інший вмонтований способом чопування у вертикальний кронштейн, прибитий до поперечного сволока у хаті [5, арк. 32] (іл. 39).

Одинарні жердки, за інформацією респондентів похилого віку, функціонували у давніших хатах в усіх досліджених селах Покуття. Вони були характерним атрибутом народного житла кінця ХІХ — середини ХХ ст. на всій території України.

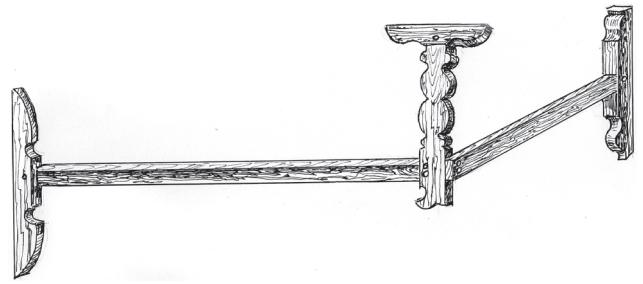
Про жердку, розташовану над ліжком, стисло згадує Ф. Мрочко: «Збоку ліжка прибита до стелі латка (жердка. — В. С.), «реса» звана, на ній висять качани кукурудзяні на насіння, постіль, килими і святковий одяг» [3, с. 12]. Інший дослідник Покуття О. Кольберг стверджував: «Над тапчаном (постелею) підвішені жердини (жердке), на які чіпляють одягу; під час пологів дружини господаря їх запинають плахтою» [2, с. 93].

Маємо польові записи з дослідженого краю і, як доказ до попередньої інформації, респондентка згадувала: «Жердки тільки у ногах постелі були. Якщо жінка народжувала, то у вереті один кінець до жердки прив'язували, а другий до стіни, до цвяха, де образи висіли»³⁷. Або, «якщо жінка уже мала народжувати дитину, то на жердку навішували біле полотно, так аж до низу, до постелі. Так тиждень стояло»³⁸.

Із спогадів іншої респондентки довідуємося: «Над постіллю вповодж неї знаходилися дві жердки. Вони йшли від стіни і до стіни, так, одна недалеко іншої. На ту, що біля стіни задньої, то на неї навішували «святошне», верети, так одна біля одної. А ця, що ближче до нас, то на неї щось буденне все»³⁹.

За інформацією ще однієї респондентки: «Дві жердки були у хаті. Одна на печі, а друга над постіллю»⁴⁰. Або такий запис: «Жердок у хаті було одна або дві. На них клали «верені», одна так на одну, щоб гарно було»⁴¹. Наприклад, у с. Лука (Гор. ІФ.), у хаті, побудованій на початку XX ст., яка складалася з двох житлових помешкань, у кожній з них було по одній L-подібній подвійній жердці. Жердка, розташована у першій хаті над спальним місцем, «постіллю», становила вповодж її 200 см, інша жердина — 111 см, завширшки першої 8 см поперечної 7 см, їх завтовшки 3 см. Поздовжня жердка у нижній частині була профільована контурною різьбою. Лицеву частину жердки вкривали три виїмчасті пази. Контурно вирізані і три кронштейни, два із яких вмонтовані відповідно у тильну і причілкову стіни, а середній кріпився до стелі [5, арк. 13]. Інша, аналогічна за параметрами жердина, але без контурної різьби знизу, була вмонтована у другій

Іл. 40. Подвійна жердка у хаті початку XX ст., с. Лука (Гор. ІФ.). Рисунок В. Сивака

хаті над постіллю. Жердка та кронштейни виготовлені з ялини [5, арк. 14] (іл. 40).

Для грядок і жердок, які функціонували у народному житлі на покутсько-гуцульському пограниччі, була присутність на виробках пласкої різьби та профілювання деталей, що було характерним для виробів гуцульських майстрів і не було типовим для аналогічних виробів з інших куточків Покуття.

Висновки. Отже, вироби народного меблярства Покуття кінця XIX — першої половини XX ст. становлять окрему сходинку у комплексному вивченні матеріальної та духовної культури цього історико-етнографічного району України. Маючи спільну загальноукраїнську основу у вирішенні внутрішнього розташування меблів у житловому помешканні, поряд з цим віднаходимо і відмінні локальні риси, які притаманні окремим виробам цього краю. До таких, насамперед, належать скрині та куфри, виготовлені покутськими майстрами. Вони виокремлюються вирішенням пласкою різьбою видимих вертикальних та горизонтальних площин виробу та контрастною гамою кольорового вирішення. Частіше це було характерно виробам снятинських, коломийських та майстрів із Печеніжина, Княздвору та Слободи, які виготовляли скрині та куфри, останні оздоблювали ще окуттям металевими листвами та декоративними цвяхами, а зчаста то і розписами у вигляді асиметричних хвилеподібних композицій.

Близьке розташування Покуття з Гуцульщиною, торгівельні відносини між двома районами, у тому числі деревиною та готовими виробами меблярства, стало наслідком запозичень з виробів майстрів гірського краю форм, декоративних елементів місцевими майстрами та перенесення їх на власні вироби, насамперед на такі вироби, як столи-скрині, скрині. Це найбільше характеризувало вироби у зоні покутсько-гуцульського пограниччя. Певна спорідненість ме-

³⁷ Записано у 1997 р. у с. Одаїв Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. від Соловій Ганни Данилівни, 1939 р. н.

³⁸ Записано у 1997 р. у с. Росохач Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Павлюк Катерини Войтківни, 1921 р. н.

³⁹ Записано у 1997 р. у с. Хотимир Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл. від Матієги Ганни Федорівни, 1904 р. н.

⁴⁰ Записано у 1997 р. у с. Вільхівці Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Бойчук Варвари Петрівни, 1927 р. н.

⁴¹ Записано у 1997 р. у с. Передівання Городенківського р-ну Івано-Франківської обл. від Кравчук Анастасії Андріївни, 1914 р. н.

блевих виробів притаманна покутсько-опільському, покутсько-буковинському і покутсько-подільському пограниччям.

1. Радович Р. Інтер'єр покутського житла (друга половина XIX — початок XX ст.). *Народознавчі зошити*. Львів, 2019. № 3. С. 715—731.
2. Кольберг О. *Покуття. Етнографічний нарис*. Том 1. *Твоя підпільна гуманітарна*. Глибока, 2023. 447 с.
3. Mroczko Fr.X. *Światyńszczyzna*. Lwów: Z drukarni Władysława Łozińskiego, 1897. Cz. 1. 83 s.
4. *Архів Інституту народознавства НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 367. Зошит 4. Польові етнографічні матеріали до теми: «Інтер'єр народного житла», зібрані В. Сиваком у Галицькому, Калуському та Тисменицькому р-нах Івано-Франківської обл. в 1998 р. 74 арк.
5. *Архів Інституту народознавства НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 367. Зошит 3. Польові етнографічні матеріали до теми: «Інтер'єр народного житла», зібрані В. Сиваком у Городенківському, Тисменицькому та Тлумацькому р-нах Івано-Франківської обл.; Заставнівському р-ні Чернівецької обл. в 1997 р. 87 арк.
6. Сивак В. *Інтер'єр галицького народного житла. Повсякденне життя галичан у XIX — на початку XX століття*. Упоряд. М. Литвин; авт. кол.: М. Литвин, Р. Радович, В. Сивак та інші. Харків: Фоліо, 2023. С. 30—47.
7. Сивак В. *Інтер'єр поліського житла. Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження*. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2003. Вип. 3: У межиріччі Ужа і Тетерева. 1996. С. 125—166.
8. Радович Р. *Поліське житло: культурно-генетичні витоки та еволюційні процеси*. Львів, 2017. 851 с.
9. Сілецький Р. *Народне житло: монографія. Культурно-побутові традиції українців Волині: історико-етнологічні нариси: монографія* (В. Галайчук, М. Глушко та інші); за ред. проф. Р. Б. Сілецького. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2023. С. 143—169.
10. Колтатів С. *Культура вільховечан. Предмети хатньої обстановки в с. Вільховець над Дністром. Літопис Борцівщини: історико-краєзнавчий збірник*. Борців, 1994. Вип. V. С. 45—54.
11. Reinfuss R. *Meblarstwo ludowe w Polsce*. Wrocław, 1977. 424 s.
12. Сополіга М. *Народна архітектура українців Словаччини*. Словацький національний музей; Музей української культури у Свиднику. Свидник, 2016. 351 с.
13. Буракоўская Н.І. *Лавя. Етнаграфія Беларусі. Энцыклапедыя*. Мінськ, 1989. С. 283—284.
14. Győző S. *Famúvesség*. Budapest: Mezőgazdasági Kiado, 1986. 167 s.
15. *Архів Інституту народознавства НАН України*. Ф. 1. Оп. 2. Од. зб. 367. Зошит 5. Польові етнографічні матеріали до теми: «Інтер'єр народного житла», зібрані В. Сиваком у Коломийському р-ні та музейних збірках музею Покуття та Гуцульщини ім. Кобринського у м. Коломия Івано-Франківської обл. у 2021 р. 46 арк.
16. Федака П. *Народне житло українців Закарпаття XVIII—XX століть*. Ужгород, 2005. 351 с.
17. Сивак В. *Інтер'єр народного житла. Етнографічні групи українців Карпат. Бойки*. За науковою редакцією і укладанням академіка НАН України, професора С. Павлюка. Харків: Фоліо, 2020. С. 309—333.
18. Сивак В. *Інтер'єр народного житла. Етнографічні групи українців Карпат. Гуцули*. За науковою редакцією і укладанням академіка НАН України, професора С. Павлюка. Харків: Фоліо, 2020. С. 56—78.
19. Сивак В. *Інтер'єр народного житла. Етнографічні групи українців Карпат. Лемки*. За науковою редакцією і укладанням академіка НАН України, професора С. Павлюка. Харків: Фоліо, 2020. С. 116—138.
20. Бойченко В. *Короткі етнографічні відомості про с. Поліці Камінь-Каширського р-ну Волинської обл. кінця XIX — початку XX століття. Етнокультурна спадщина Рівненського Полісся*. Рівне: Перспектива, 2003. Вип. IV. С. 64—98.
21. Moszynski K. *Kultura ludowa Słowian. Cześć 1. Kultura materialna*. Kraków, 1929. 710 s.
22. Сивак В. *Стіл у народному житлі Українських Карпат. Типологія, конструктивні особливості. Збірник наукових праць*. Львів: Ростр. 7, 2018. С. 99—114.
23. Срезневский И. *Материалы словаря древне-русского языка по письменным памятникам*. СПб., 1912. Т. III: Р—Я. 1684 с.
24. Багалій Д. *Історія Слобідської України*. Харків: Основа, 1991. 256 с.
25. Риженко Я. *Українські скрині. Народна творчість та етнологія*. 2016. № 5. С. 75—89.
26. Гринченко Б. *Словарь украинского языка*. Киев, 1907. Т. 1. 458 с.
27. Сивак В. *Жердка. Мала енциклопедія українського народознавства*. Львів, 2007. С. 203—204.

REFERENCES

1. Radovych, R. (2019). Interior of a Pokuttia dwelling (second half of the 19th — beginning of the 20th century). *The Ethnology notebooks*, 3, 715—731 [in Ukrainian].
- Kohlberg O. (2023). Repentance. *Ethnographic essay. Your underground humanitarian* (Vol. 1). Hlyboka [in Ukrainian].
- Mroczko, Fr.X. (1897). *Snyatynshchyna* (Part 1). Lviv: From the printing house of Władysław Jozinski [in Polish]. *Archives of the Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine*. F. 1. Op. 2. Unit collection 367. Notebook 4. Ethnographic field materials on the topic: «Interior of public housing», collected by V. Syvak in Halatskyi, Kaluskyi and Tysmenytskyi districts of Ivano-Frankivsk region in 1998 [in Ukrainian].

- Archive of the Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine*. F. 1. Op. 2. Unit collection 367. Notebook 3. Ethnographic field materials on the topic: «Interior of public housing», collected by V. Syvak in Horodenkivskiy, Tysmenytskyi and Plumatskyi districts of Ivano-Frankivsk region; Zastavniivskiy district, Chernivtsi region in 1997 [in Ukrainian].
- Syvak, V., & Lytvyn, M. (2023). *The interior of a Galician folk dwelling. Everyday life of Galicians in the 19th and early 20th centuries* (Pp. 30—47). Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
- Sivak V. (2003). *The interior of a police house. Polissia of Ukraine: materials of historical and ethnographic research. Between the Uzha and Tetereva rivers. 1996* (Issue 3, pp. 125—166). Lviv: Institute of Folklore of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
- Radovych, R. (2017). *Polish housing: cultural and genetic origins and evolutionary processes*. Lviv [in Ukrainian].
- Siletsky, R., Halaychuk, V., & Hlushko, M. (2023). *People's housing: monograph. Cultural and everyday traditions of Ukrainians in Volhynia: historical and ethnological essays: monograph* (Pp. 143—169). Lviv: LNU named after I. Franka [in Ukrainian].
- Koltativ, S. (1994). Culture of the people of Vilhove. Household items in the village of Vilkhovets nad Dniester. *Chronicle of Borshchivshchyna: historical and local history collection* (Issue V, pp. 45—54). Borshchiv [in Ukrainian].
- 11.Reinfuss, R. (1977). *Folk furniture in Poland*. Wroclaw [in Polish].
- Sopolyga, M. (2016). *Folk architecture of Ukrainians in Slovakia*. Slovak National Museum; Museum of Ukrainian Culture in Svydnyk. Svydnyk [in Ukrainian].
- Burakovskaya N.I. (1989). Lava. *Ethnography of Belarus. Encyclopedia* (Pp. 283—284). Minsk [in Belarusian].
14. Gyozo S. (1986). Woodcraft. Budapest: Mezogazdasagi Kiado [Hungarian].
- Archives of the Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine*. F. 1. Op. 2. Unit collection 367. Notebook 5. Ethnographic field materials on the topic: «Interior of a folk dwelling», collected by V. Syvak in the Komyia district and museum collections of the Museum of Pokuttia and Hutsulshchyna named after Kobrynskyi in the city of Kolomiya, Ivano-Frankivsk region in 2021 [in Ukrainian].
- Fedaka, P. (2005). *Folk dwellings of Ukrainians of Transcarpathia in the 18th and 20th centuries*. Uzhhorod [in Ukrainian].
- Syvak, V., & Pavlyuk, S. (Ed.). (2020). *Interior of public housing. Ethnographic groups of Ukrainians of the Carpathians* (Pp. 309—333). Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
- Syvak, V., & Pavlyuk, S. (Ed.). (2020). *Interior of public housing. Ethnographic groups of Ukrainians of the Carpathians. Hutsuls* (Pp. 56—78). Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
- Syvak, V., & Pavlyuk, S. (Ed.). (2020). *Interior of public housing. Ethnographic groups of Ukrainians of the Carpathians. Lemkos* (Pp. 116—138). Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
- Boychenko, V. (2003). Brief ethnographic information about the village of Polissia Kamin-Kashir district, Volyn region. The end of the 19th and the beginning of the 20th century. *Ethnocultural heritage of Rivne Polissia* (Issue IV, pp. 64—98). Rivne: Perspective [in Ukrainian].
- Moszynski, K. (1929). *Folk culture of the Slavs. Material culture* (Part 1). Krakow [in Polish].
- Syvak, V. (2018). A table in a folk dwelling in the Ukrainian Carpathians. Typology, structural features. *Collection of scientific papers* (Pp. 99—114). Lviv: Rostr. 7 [in Ukrainian].
- Sreznevsky, I. (1912). *Materials of the dictionary of the ancient Russian language on written monuments* (Vol. III: R — ya). St. Petersburg [in Russian].
- Bagaliy, D. (1991). *History of Slobid Ukraine*. Kharkiv: Osnova [in Ukrainian].
- Ryzhenko, Ya. (2016). Ukrainian chests. *Folk creativity and ethnology*, 5, 75—89 [in Ukrainian].
- Grynchenko, B. (1907). *Dictionary of the Ukrainian language* (Vol. 1). Kyiv [in Russian].
- Syvak, V. (2007). Pole. *A small encyclopedia of Ukrainian ethnology* (Pp. 203—204). Lviv [in Ukrainian].